

METODICKÉ STŘEDISKO SEKCE PRO RODINNOU TERAPII
PSYCHIATRICKÉ SPOLEČNOSTI ČESKÉ LÉKAŘSKÉ SPOLEČNOSTI
D U B I

KONTEXT

BULLETIN SEKCE PRO RODINNOU TERAPII PS ČLS

rediguje MUDr. P. Boš

vychází čtvrtletně

pouze pro vnitřní potřebu členů sekce

II · 2 · 1986

K O N T E X T - bulletin pro vnitřní potřebu členů sekce
pro rodinnou terapii Psychiatrické společnosti České lékařské společnosti.

Povolen výborem Psychiatrické společnosti ČLS. Neprádejny, distribuce za úhradu podílu režijních nákladů. Jednotlivé příspěvky neprošly redakční úpravou.

Rídí Dr. P. Boš.

Technická agenda: Dr. O. Holubová, Dr. J. Špitz.

Distribuce: Dr. O. Holubová, Dr. L. Kaleusová (zásilková služba členům sekce:

L. K., DPA OÚNZ Praha 4, Pod vilami 12.

Tisk: Severografia Teplice - Tomos Praha.

Náklad 300 výtisků.

Příspěvky adresujte na: Kontext/MUDr. Boš, 417 01 Dubí, pošt. přihr. 14.

Ročník II - číslo 2/1986

uzávěrka dne 10. 2. 1986

O B S A H :

I. Ze života sekce

- 34. vědecká schůze sekce
- 35. vědecká schůze sekce
- návštěva Dr. Donalda Blochá v Praze
- 10 let sekce

2

II. Informace

- Program 36. vědecké schůze
- Návrh programu vědecké schůze Psychiatrické společnosti
- Návštěva zástupců zahraničního výboru ICFT v Praze
- Návrh na 3. symposium v Teplicích
- Mezinárodní kongres v Praze (ICFT 1987)
- V příštím čísle ...
- Žádost k přednášejícím a přispěvatelům

4

III. Studijní text

H. Aponte - L. Hoffmanová: Otevřené dveře II (dokončení) 6

IV. Orig. čs. práce

M. Vančura: Rodinná terapie na 2. ericksonském kongresu v Arizoně

33

V. Excerpta

Family Process, 1, 1985 (P. Adamovský)

56

Supplementum Kontextu II - 1, 1986:

Journal of Marital and Family Therapy, č. 4, 1984
(I. Plaňava)

Kontext II - 2, 1986

I. Ze života sekce

34. vědecké schůzi předsedal J. Špitz 26. 11. 1985 v Lékařském domě v Praze. Podal stručné informace z výboru sekce a načrtl plán činnosti do roku 1987. M. Vančura podal zajímavý přehled témat, vztahujících se k rodinné terapii na 2. ericksonovském kongresu v Arizoně. Podstatnou část jeho příspěvku otiskujeme v tomto čísle Kontextu.

Z. Kučera přednesl teoretickou úvahu, shrnující vývoj pohledu na rodinu a její patologii známého výzkumného a klinického pracovníka Lymana Wynna. Kučerův příspěvek doplnil Wynnovu práci o epigenese relačních systémů, která byla čtena na předcházející vědecké schůzi Psychiatrické společnosti. K. Černý se spoluautorkou M. Kloubovou z DFL Dolní Počernice, pod supervizí P. Boše, přednesl kasuistiku, která zaujala a vyvolala řadu otázek, mj. možnosti systémově orientované rodinné terapie v pedopsychiatrickém lůžkovém zařízení. Sdělení reflektuje cestu autorů od nosologického, biomedicínského modelu přes dynamické koncepty až k transakčnímu a systemickému uvažování. Sám jazyk sdělení je toho dokladem: je svědectvím přechodu od intrapsychických konstruktů k systemickým hypotézám. Závěrem se autori zamýšlejí nad smyslem supervize a po haleyovsku varují posluchače před ukvapeným zaváděním rodinné terapie.

35. vědecku schůzi sekce 28. ledna 1986 koordinoval P. Boš. Předal P. Goldmannovi cenu sekce za rok 1985. Rámcově informoval c druhém ročníku Kontextu, připravovaném 3. symposiu v Teplicích a Mezinárodním kongresu o rodinné terapii v Praze 1987. J. Křivohlavý ve své přednášce čerpal z publikace prof. D. H. Olsona: Families - What Makes Them Work a podal charakteristiky "dobře fungujících rodin" i ve svém pojetí. Svou přednášku bohatě dokumentoval diapozitivy z Olsonovy publikace, zachycujícími průběh řady charakteristik v životním cyklu rodiny. Zaměřil se na strategie, jimiž "fungující"

rodiny zvládají (cope with) životní události a stresy.

V závěru věnoval pozornost Olsonovu (a Cromwellovu) kruhovému, "cirkumplexnímu" modelu rodinného fungování. Přednáška vzbudila živou diskusi.

Příspěvek Z. Eise "Rodina v každodennosti" odpadl pro omluvou nepřítomnosti autora.

V závěru P. Boš reagoval na určité oživení skupinových "technik", jejich leckdy povrchní tradování formou "nácviku dovedností" a jejich nekongruenci s programem sekce. Zrekapituloval jednu z hlavních tezí svého sdělení, předneseného v roce 1974 na psychoterapeutické konferenci v Luhačovicích o rozdílech spíše než podobnostech skupinové a rodinné terapie a poukázal na falešné informace o tom, že se rodinná terapie vyvinula ze skupinové psychoterapie. Každá z nich je jinou větví na straně psychoterapie. K. Kaliná v diskusním příspěvku vhodně doplnil úvahu průkazem na rozdíl mezi projekty a osobami a na problémy, které vznikají, kdy si je pletou nejen pacienti, ale i terapeuti.

Návštěva Donalda Blocha v Praze

V rámci příprav mezinárodního kongresu navštívil v prosinci 1985 Prahu Donald A. Bloch, ředitel Ackermanova institutu rodinné terapie v New Yorku, šéfredaktor časopisu Family Systems Medicine. Během své třídenní návštěvy si prohlédl Palác kultury a sešel se se zástupci výboru sekce pro rodinnou terapii a psychoterapeutické sekce a s částí organizačního výboru kongresu na pracovní schůzce u doc. Skály.

Přijal funkci vicepresidenta kongresu a přislíbil intenzívní pomoc při publicitě kongresu v zahraničí.

10 let sekce

Nahlédnutím do presenční knihy jsme zjistili, že první vědecká schůze sekce se konala již v r. 1977 a že tedy se v těchto dnech sekce "dožívá" deseti let. Ne tedy až příští rok, jak bylo napsáno v minulém Kontextu. Toto první kulaté výročí stojí za zamyšlení - odkud jsme vyšli, kde jsme, k čemu směrujeme. Výbor sekce navrhl výboru Psychiatrické společnosti

program zaměřený k tomuto tématu.

II. Informace

Program 36. vědecké schůze, která se koná v úterý 25. března 1986 od 14 hodin v Lékařském domě v Praze.

1. K. Balcar: Individuální nemocnění k rodinné terapii
2. F. Křivák: Stomatodynie - strategická a rodinná terapie
3. P. Adamovský: Tři kasuistiky
4. M. Vančura: Kasuistické úvahy

Návrh programu vědecké schůze Psychiatrické společnosti, která se koná ve středu 2. dubna 1986 v 15 hod. v posluchárně Psychiatrické kliniky FVL UK v Praze:

1. P. Boš - J. Špitz: Deset let sekce pro rodinnou terapii
2. P. Boš - Mezinárodní kongres o rodinné terapii v Praze 1987
3. K. Kalina: Studie rodinné teritoriality (dia)

Alternativní návrh předpokládá uskutečnění návštěvy zahraničních hostů a mimořádné schůze k 10. výročí sekce (viz dále).

Návštěva zástupců mezinárodního výboru International Congress on Family Therapy je očekávána ve dnech 20. - 23. dubna 1986. Podle předběžného oznámení mají přijet Donald A. Bloch, M.D., Kitty La Perriere, Ph. D., Salvador Minuchin, M. D. a Carlos Sluzki, M. D. V případě realizace návštěvy počítá výbor sekce s možností mimořádné schůze pravděpodobně 21. 4. odpoledne, na které by se hosté setkali s čs. kolegy. Konání by bylo oznámeno Psychiatrickou společností.

Návrh na 3. symposium v Teplicích

Výboru Psychiatrické společnosti byl předán návrh na uspořádání 3. (malého národního) symposia v sanatoriu Fučík v Teplicích v lednu 1987 na téma "Hledání spojitosti" - kongresová prolegomena. Symposium by bylo čistě pracovní, přípravné, s omezeným počtem účastníků na pozvání a z řad aktivních členů sekce. Program by byl třídení, soustředěný na diskusní panely, probírající témata kongresu a došlé příspěvky ze zahraničí. Byl by zajištěn intenzívní rychlkurs kongresové angličtiny. Hlavním úkolem by byla integrace československé prezentace rodinné terapie.

Mezinárodní kongres v Praze (ICFT 1987)

na téma "The Patterns Which Connect" (G. Bateson, Mind and Nature, 1979). Kongres se bude zabývat hledáním spojitosti mezi prací rodinných terapeutů různých orientací. Bude zdůrazňovat spojitosti jevů, jež sledujeme a naše úsilí ovlivnit je tím, že s nimi sami vstupujeme do různých spojostí.

Jednacím jazykem bude angličtina; čeština (slovenština) bude simultánně překládána v plenárních zasedáních. Počítá se ještě s 1 - 2 dalšími jazyky, které by byly volitelné při neformálním jednání a v sekcích s možností improvizovaného tlumočení dobrovolníky.

V březnu bude členům Psychiatrické společnosti rozesílán první tištěné oznámení s informacemi a formulářem k předběžné přihlášce.

Další oznámení budou zasílána především těm, kteří vyplní předběžnou přihlášku a zašle ji sekretariátu kongresu na níže uvedenou adresu. Již v současné době máme přislíbenu účast těchto odborníků: D. A. Blach, J. Duss - von Werdt, M. Elkaim, V. D. Foley, A. Lange, C. Loriedo, S. Minuchin, K. La Perriere, V. Satir, M. Selvini - Palazzoli, F. B. Simon, G. Schmidt, C. Sluzki, H. Stierlin, G. Vassiliou, J. Willi, J. Zeig - a počítáme s dalšími. - Presidentem kongresu je V. Satirová, vicepresidenty prof. Mečíř a Dr. Bloch.

Veškerou korespondenci, týkající se účasti, zasílejte na adresu: Čs. lékařská společnost J. E. Purkyně, "ICFT 1987" - pošt. přihr. 88, Vítězného února 31, 120 26 Praha 2.

Bližší informace o přípravách poskytne MUDr. Špitz, Praha nebo MUDr. Boš, Dubí (generální tajemník).

V příštím čísle:

J. Špitz: Rodinná psychosomatika - ekosystémové hledisko

G. Weeks - L. L'Abate: Strategická psychoterapie I

Excerpta: Family Process 2, 1985

Žádost k přednájejícím a přispěvatelům

Žádáme autory, kteří přednášejí na vědeckých schůzích sekce, aby text svého sdělení předali koordinátorovi pro archiv a vypracovali krátký autoreferát - souhrn na cca 1/2 stránky pro Kontext.

Autory, píšící pro Kontext žádáme, aby svůj příspěvek zaslali 2 x , strojopis psaný obřádku s 1 - 2 cm volnými okraji, s minimem chyb a překlepů.

NEPŘEHLEDNĚTE!

Okresní ústav národního zdraví Teplice v Čechách přijme IHNED psychiatra pro ambulantní složku. Náborový příspěvek při nástupu 10 000,- Kčs, byt I.kategorie k dispozici, platové zařazení optimální, možnost vedlejšího úvazku. Volejte Teplice 72 392 MUDr. Boš.

Kontext II - 2, 1986

III. Studijní text

Harry Aponte ~ Lynn Hoffmannová:

OTEVŘENÉ DVEŘE: STRUKTURÁLNÍ PŘÍSTUP K RODINĚ

S ANOREKTICKÝM DÍTĚTEM - II. část

Family Process, Vol. 12, No. 1, March 1973 - překlad

Y. Lucká.

A: Podívejme se na část, která vedla k této výměně názorů ohledně telefonování. Minuchin začal s nesouhlasem a nikam se nedostal. Otec mu zablokoval všechny cesty. Minuchin na to přistoupil, ale průběžně ho tím dráždil. Když otec řekl: "Máme rádi otevřené dveře", Minuchin řekl: "Vy máte rád otevřené dveře". Toto vypadá jako první stádium, ve kterém jsou dva lidé páčeni od sebe. Nemůže dojít k neshodě, dokud nemáte dva lidé, kteří mají dva různé názory. Jakmile toho dosáhnete, můžete přistoupit ke stádiu nedorozumění, neshod.

P: Konečně vytáhne z matky něco, se jí aktivně nelibí.

A: Ano, je to první stížnost na to, co otec dělá. Telefonování při obědě. A Minuchin se snaží, aby o tom promluvila přímo s manželem.

P: Ale nedaří se to. Otec se stále obrací na Minuchina.

A: A Minuchin ho stále vrací zpět k ženě: "Mluvte s ní". Současně posunuje svým křeslem a zkracuje svou vzdálenost mezi nimi tak, že zvětší svůj odstup od každého z nich.

P: Když se otec konečně otočí ke své ženě, jeho celé tělo vyjadřuje pohrdání. Opře se dozadu ve vladařské pozici a sděluje jí, jak se věci mají. A když se ona potom snaží něco říci, ignoruje ji a obrací se zpět na Minuchina.

A: Cítí, že může přestat bojovat, protože zvítězil. Ale Minuchin to nechá proběhnout ještě dál. Nechá mluvit otce ještě dál a teprve pak připustí jeho vítězství, neboť pro tu chvíli žena prohrává. Ale tímto manévrem se Minuchin udržuje na pozici síly. Jako by říkal otci: "Tehle představení řídím já".

P: Teď jak zachází s porážkou ženy je velmi pěkné. Místo, aby

to vyčetl otci, že s ní zametá, viní z toho ji. "Nebojovavla jste dobře, myslím, že to není Váš skutečný problém." Tlaci ji do rozporu. Ona přece nemůže nahlas říci, že to není její problém, a když to připustí, bude nucena postavit se proti manželovi.

P: Je to také otázka hrdosti. Jestliže má o sobě ještě nějaké mínění, musí ukázat nějakou jiskru.

A: Myslím, že to, co se tu děje, je další příklad, jak navodit změnu v rodině bez přímého útoku na otce. Jako předtím se Minuchin obrací raději na někoho jiného, než by zatáhl do hovoru otce. Tentokrát si vybral manželku.

P: Minuchin stále vychází z toho, že má muž nad svou ženou vrch. Co je na tom zvláštní, že se k ní chová blahosklonně jako on.

A: To jistě není náhodné. Když delší dobu sledujete dobrého terapeuta, všimnete si, že používá stejné způsoby, jako rodina sama. Tento muž mluví se svou ženou s vrchu. Minuchin používá stejný, trochu urážlivý způsob, žádá o změnu způsobem, který nevozuje pocit, že zde nejde o žádný "nový prvek".

P: Když však jedná s otcem, tento, v rodině používaný způsob nepoužívá. Ignoruje ho, odporuje mu.

A: Ano, ale jen tím, že podporuje někoho jiného. S mužem jedná velmi nepřímo. Kdyby ho vyzval přímo, stal by se velmi agresivním a dostal se do středu diskuse. A tak se Minuchin obrací stále na matku. Podporuje ji tím, zaměřuje konverzaci na ni, a otce slabuje tím, že odmítá s ním o problému diskutovat. Myslím, že to je dynamika, prorážející to, co vzniká mezi mužem a ženou a terapeutem.

P: Všiml jsem si, že otec přišel s další bombastickou řečí.

A: A vidíte, jak rychle Minuchin hází obvinění opět na ženu. Jestliže je otec muž otevřených dveří a ona ne, proč mu to neřekne?

P: Minuchin dává velmi pěkně do souvislosti telefonní rozhovory a otevírání dveří. Otec nechává otevřené dveře nejen doma, ale pro celý vnější svět. Tenhle příměr opravdu sedí.

A: Tím se udržuje na zřeteli hlavní problém, stále jde o ty, tak důležité hranice.

Paní R.: Víte, mám ráda určité soukromí a jaksi se mi ho nedostává. Někdy chci prostě ležet v posteli - dívat se na televizi a odpočívat.

Dr. M.: Řekněte to Davovi. Já nejsoum u Vás doma. Mně je to jedno.

Paní R.: Nestačí říci jemu, jde i o děti.

Dr. M.: Řekněte mu to.

Paní R.: (k panu R.) Někdy chci ležet v posteli, dívat se na televizi a tak bych, víš, třeba děti mají hodně úkolů, s kterými jsem jim pomáhala, když odpoledne přišly a když se konečně dostanu nahoru do ložnice a lehneme si a díváme se na televizi, tak bych ráda měla trochu ticha. A ne všechny děti u nás v posteli.

Pan R.: (přeruší ji) Ale vždyť trávíš spoustu času ...

Paní R.: A ty telefony, umíte si to představit, Zvoní u nás třeba o půlnoci.

Pan R.: No, chceš tím snad říci ... (k Dr.M.) Connie dělá strašně moc pro děti

Dr. M.: (k otci) Poslouchejte, co vám chce říci a odpovězte na to (pan R. se směje)

Pan R.: No tak poslouchám

Dr. M.: A také jí odpovězte.

Pan R.: (k paní R.) Odpoledne je toho hodně co na práci. Vyzvednout děti ze školy a když se dostanou domů, jsi s nimi doma tak od půl čtvrté do šesti. (V tomto okamžiku se Minuchin přesune na druhou stranu místnosti a dává si křeslo vedle Steva. Pak do tohoto křesla usadí Jill a sám se posadí na její místo. Tento manévr zabírá hodně času. Sedí v pořadí: Jill, Steve, Laura, Dr.M., Paní R., pan R., Dr. B.).

Pan R.: (puskračuje) A potom přijdu domů. To už jsi strávila tři hodiny s dětmi. V tom přijdu domů já

a mám na to hodinu a půl, tedy na to, co dělávám já osobně. To je do půl osmé. Tou dobou večeříme. Pak ještě nějaké úkoly ... a vůbec, když je ještě něco s dětmi, tak to dělám. Tedy většinu toho děláš ty. Končí to okolo osmé hodiny, jestliže se nevyskytne něco zvláštního. Když je k desáté hodině, jak jsi řekla, chceš mít klid, odpočívat, ale všechno je najednou vzhůru nohama.

(mezera v nahrávce).

P: Proč Minuchin provedl tu změnu v místech? Nezdá se, že by to bylo v kontextu s řečeným.

A: Myslím, že je to reakce na fakt, že žena opět ztrácí. Přinutí ji, aby otevřeně žádala soukromí a její muž začíná tu dlouhou řeč, která celý problém mate. Tady se začíná otevřený boj mezi Dr. Minuchinem a otcem. Minuchin žádá, aby mluvil k ženě a on to odmítá. Vyzve ho krokem, na který otec nemá odpověď. Přejde a sedne si vedle ženy. Přesune se v ringu na stranu ženy. Paktoval se s otcem, teď je doslova na straně jeho ženy.

P: Je zároveň fyzickou hranicí mezi manželským párem a dětmi.

A: Myslím, že je to reakce na to, jak se snaží otec Minuchina vytlačit. Je v tom mnoho emoce. Nemyslím, že by to byla nějaká drobná strategie ze strany Minuchina.

Pan R.: (pokračuje) Protože jsme se povalovali po posteli a měli jsme se pěkně, teď je najednou deset hodin a čas k odpočinku, ty jsi ale zralá do postele. Takže si ani neodpočineš.

Dr.M.: (přerušuje ho) Dave, sedněte si tady a vy si sedněte na jeho místo (zjemní manželům místa a sám si sedá mezi ně. Vzniká tak řada: Jill, Steve, Laura, pan R., Dr.M., pan R., Dr. B.)

Pan R.: (pokračuje ve své řeči) Tak tu máme pěknou řadu. Nezdá se, že by byla Connie z toho nějak otrávená, nebo chtěla k tomu něco říci.

Dr. M.: (naklání se k paní R. a od pana R.) Víte, já chci mluvit s vámi, protože myslím, že Dave je velmi dobrý obchodník (paní R. se směje).

Dr. M.: Prodává vám myšlenku, že jeho vztah k dětem je nesmírně důležitý, důležitější, než to, co vy byste očekávala od vztahu vás dvou. To je důvod, proč jsem si sem sedl, on je totiž v jedné kupě s dětmi. Má Lauru (opět si plete dívky) Cože? (opravuje se) Jill, která mu masíruje lýtka a Lauru, ta mu pečuje o vlasy a Steva, který mu masíruje záda (pokládá ruku na otcovo rameno) a vy (obrací se na paní R.) jste něco jako nezaměstnaný.

Paní R.: No.... (směje se)

Dr. M.: Děti vás nezaměstnají a manžel také ne.

Pan R.: Ale ona je také zaměstnaná.

Dr. M.: Ne! (stále se naklání k paní R.) On skutečně zaměstná všechny děti na sobě. A kde jste vy?

Paní R.: (směje se) No !.....

Pan R. : (také se směje) ohřívá dole

Dr. M.: Ne! Ne! Ne! Kde jste vy?

Paní R.: Jak už jsem řekla, někdy sedím na posteli, někdy ležím, někdy jsem dole. Nevím, třeba uklizím nádobí.

Dr. M.: Ale oni jsou pohromadě, po jakých koutech chodíte vy?

Pan R.: Uhodil jste hřebíček na hlavičku.

Paní R.: (neslyšná poznámka)

Dr. M.: (k paní R.) Ne, ne, vy jste mu něco řekla a on vám udělal dlouhou přednášku o svých potřebách a vysvětloval vám vaše potřeby. Vy jste mu řekla o svých potřebách a on vám udělal takovou pěknou, dlouhou přednášku o jeho potřebách, že jste zapomněla, co jste te vlastně chtěla vy. On se vám snaží prodat myšlenku, že jeho přátelství s dětmi je velmi důležité. Vy jste mluvila o svých potřebách ... (pan R. sedí se svěšenou hlavou, tělem odvrácen od Dr. M.).

Paní R.: Víte

Dr. M.: Protože to, co on říká - jen si dobře poslechněte - je, že tráví s dětmi ten čas, kdy jste čilá, čas, kdy byste si mohli promluvit. Ale vy jste už potom unavená, máte všeho dost a tak jdete spát.

Paní R.: Fakt je, že nemáme dost času posedět a popovídat si.

Pan R.: Chtěla by si povídат mezi devátou a desátou.

Dr. M.: (pokládá ruku na rameno pana R.) Počkejte chvilku! (zde končí záznam asi na pět minut).

Dr. M. obrací hovor zpět k paní R. Ona pak popisuje, jak je to těžké dostat večer děti do postele. Chce, aby Steve byl v posteli v devět, ale ten trvá na tom, být vzhůru do deseti, nedáří se jí přinutit ho, aby poslechl. Laura chodí do postele brzy, ale Jill je náční sůva; také ji nedostane do postele dřív. Výsledek je ten, že se motají kolem matky většinu večera.

Dr. M.: (k paní R.) Takže mluvíte o dvou věcech. Jedna je, že chcete po dětech věci, které ony nechtějí, jako například když chcete, aby byl Steve v posteli v devět hodin a on to nechce. Druhá věc, kterou říkáte je, že Dave i vy jste tak zaměstnáni dětmi, že máte málo společného času s Davem bez dětí. Je to tak?

Paní R.: Dalo by se to tak říci.

Dr. M. : (dotýká se kolena pana R.) Vraťte se Dave, chci, abyste se teď vrátil zpět k vaší ženě, patříte sem (vstává a vyměňuje si křeslo s panem R.). Děti jednoho dne odejdou a pak budete sami se svou ženou a vy ji nebudete ani znát. Tak a če jste dělali posledně se svou ženou, když jste byli sami bez dětí?

Pan R.: Jak to čas dovolí, ve středu nebo ve čtvrtek večer, chodíváme na večeři.

Dr. M.: Bez dětí?

Pan R.: Jo.

Dr. M.: Výborně, to jsem nevěděl.

Pan R.: A sobota je náš večer bez dětí.

Dr. M.: To znamená každý týden

Pan R.: Každý týden, dva večery v týdnu, vycházíme ven.

P: Co bylo bezprostřední příčinou druhého kroku Minuchina, kterým vyměňuje místa na křeslech?

A: Odhadl bych, že je to dlouhá řeč, ve které vyměňuje muž celý den své ženě, aniž jí nechává jakýkoliv prostor. Proto Minuchin pokračuje ve hře se židlemi. Dělává to často. Někdy podnikne několik různých tahů k tomu, aby dostal lidi tam, kde by je chtěl mít. A toto byl manévr třetího stupně. Nejprve jste viděli, jak přemístil děti a sám se dostal na místo vedle ženy. A teď, dalším tahem sdízl manžela úplně. Tím se dostal mezi manželský pár a obrací se na manželku, jakoby říkal: vy s ní mluvit nebudeste, ale já ano.

P: Proč si tedy nevyměnil místa s manželkou? Tak jako tak by se mezi pár dostal, i vedle manželky. Bylo by to mnohem jednodušší.

A: Myslím, že chtěl udělat něco výraznějšího - a změna na dvou křeslech je výraznější. Vyzdvihuje tím otcovo implikativní sdělení, že jeho vztah k dětem je důležitější, než potřeby jeho ženy. Tím, že otce umisťuje na straně dětí ho více méně tlačí k tomu, aby se s nimi spolčil i v tomto senzí.

P: Všiml jsem si, že se Minuchin otáčí k otci zády.

A: Ano. Bezprostředně předtím měl otec v situaci navrch.

V půl šesté děláš to a to, v šest zase tamto. Tímto gestem jeho kontroly podminovává.

A: A v té chvíli ho chválí. "Je takový dobrý obchodník, hleďte, co všechno pro vás dělá", říká jeho ženě.

A: Ovšem, je obchodník. Je to jeho povolání. A hleďte, do jakého diskomfortu se dostává. Odklání se od Minuchina a mluví s Laurou. Ale celou tu dobu musí být dotčen faktum, že někdo jiný se má k jeho ženě a soucitně jí říká: "Chudérko, váš manžel se baví s dětmi a vás nechává stranou."

P: Mohlo by to vyznít útočně, ale Minuchin má pěkný způsob vyjadřování. Někdy jeho ne úplně správná angličtina má své výhody. Jak se můžete zlobit na někoho, kdo říká vaší ženě: "a po jakých koutech chodíte vy?".

A: Také je zajímavé podívat se na tento úsek z hlediska pantomimických projevů. Když Minuchin začíná nahrávat ženě, muž se od něj odvrací, jako by na oplátku. A zvedá ruce tak, že tvoří mezi nimi překážku. Ale když se k němu Minuchin natáhne, dotýká se ho a říká: "Vraťte se Dave", muž se vrací do původní pozice. To je v okamžiku, kdy se Minuchin od ženy odvrací. Jako by s ní tančil a nyní ji vrací tam, kde může manžel navázat, kde se může chytit.

P: A posazuje je vedle sebe. Je zvláštní, že když poprvé differencoval manželský pár, napomáhal tím neshodě. V tomto případě je sbližuje.

A: Nemyslím, že by je mohl sbližit, aniž předtím vyvolal neshodu. Jak předtím řekl: "Kde je komunikace, tam jsou i neshody".

Přeloženo to znamená: "Ve vašem případě se nikdy nesjednotíte, nebudeste-li napřed spolu nesouhlasit". Ale jde o to, že by se nikam nedostal, kdyby jim to těkto řekl. Nechá je to zkousit.

P: Můžete to tak vidět. Jestliže jsou zde meze pro vzdálenost a blízkost těchto dvou lidí, tak jak to bývá ve většině manželských párů, lze říci, že Minuchin tímto systémem otřásá. Jestliže je sblíží příliš, budou se snažit od sebe odtáhnout a naopak, když je odděluje, budou se hledět sbližit. To se tu asi odehrálo. Napřed je přiměl, aby spolu nesouhlasili. K tomu, aby spolu diskutovali, by bylo zapotřebí blízkosti, ale tomu vzدورovali. A tak Minuchin věci obrací - rozděluje pár, dostává se mezi něj a inscenuje velkou propagáční hru ve prospěch ženy. Jako by napínal gumu. Manžel se musí vrátit.

A: Ano, ale chtěl bych poukázat na jednu důležitou věc, která v tomto okamžiku změnila celý význam rozhovoru. Začalo to stázkou práva členů rodiny na soukromí. Teritoriálně - im'era-

tivní záležitostí. Náhle zde vystává problém ženiny samoty a potřebnosti muže. Z problémů, jejichž spodní motto byla bitva, se vše mění na problém, který vyžaduje úvahu a oboustranný zájem.

P: Možná, že je to to, co přimělo manžela, že se vrátil tak po dobrém. Předtím, jak jste viděl, žena se velmi snažila držet manžela na vzdálenost paže. Nebyla to jen jeho chyba, že se mazlíl s dětmi a ji vynechával. Teď to vypadá jinak. Minuchin jí věnuje všemožnou pozornost a celé její chování se mění. Stává se velmi vstřícnou a tehdy manžel připomíná: "Uhodil jste hřebíček na hlevíčku".

A: Nejdůležitější je, že je Minuchin dostává oba dohromady. A upevňuje to tím, že připomíná, že jednoho dne se mohou octnout tváří v tvář sami bez dětí, a co pak?

P: Ptá se, jak tráví čas bez dětí a když řeknou, že vycházejí přinejmenším dvakrát týdně, konstatuje to a dál to nerozvádí. Pro se toho víc nechytil?

A: No, myslím, kdyby byli prohlásili, že nikdy nevychází, mohl by z toho udělat daleko větší problém. Ale jestliže vycházejí, schvaluje to a nechá to být. Nechává je v ohraďe s nízkým plotem. Ale když ten plot dělal, nesnažil se přitlouci všechny plánky.

P: Dělá také něco, čím se dotýká sexu mezi rodiči, aniž se o sexu zmínil. O tom se dovídáte jasně z toho, když vyjde najevo, že jsou tak zaměstnáni dětmi, že nemají čas být spolu sami.

A: Ano, rozdíl je v tom, že jiný terapeut by užil jiné metafore, pro vyjádření této oblasti. Minuchin používá sex, když mluví o hranicích. Tedy v tomto případě je to dálší metafora pro generační hranici.

Dr. M.: A co je s dětmi? Hlídáš je Laura?

Laura: současně:ne.

Pan R.:

Laura: Někdo u nás obvykle přespí. Třeba hospodyně a když nikoho nemáme, tak já (pohlédne na otce)

Dr. M.: (mává Lauře rukou před obličejem) Nedívej se na tatínka! Jakápak kontrola, no to snad ne!

rozhazuje ruce v gestu strašného údivu; všichni se smějí a pan R. se usmívá a klání hlavu.

(na pět minut přerušený záznam). Dr. M. se obrací na Lauru a tázce se jí, zda se považuje za tak velkou, aby mohla dchlížet na děti. Laura souhlasí, že spolu s Jill by to měly zvládnout. Dr. M. žádá Jill a Steva, aby si vyměnili místa tak, aby Laura a Jill mohly o tomto problému mluvit. V této chvíli odpovídá Dr. M. na hlas z reproduktoru, je to zjevně paní C., oznamující, že oběd je připraven. Dr. M. se vrátí na své křeslo a žádá děvčata, aby prohovořila možnosti hlídání dětí, když jsou rodiče mimo dům. Rodiče prohlašují, že je jím mnohem příjemnější, když je u nich doma někdo dospělý. V tomto okamžiku nahlíží do dveří paní C.

Dr. M.: Výborně. Dovolte - Joanno, můžete přinést oběd?

(Dr. B. dává doprostřed místnosti stůl) Daloby se Lauro, víš, co jsem si všiml? Že tátka s vám mluví, jakobyste byly stejně staré. A máma také. Nemluví s tebou, jako by si mysleli, že jsi nejstarší, mluví s tebou, jako by ti bylo 12, místo aby s Jill mluvili, jako kdyby jí bylo 14 - všimla sis toho?

Laura: (velmi tiše) Ano.

Dr. M.: Nějak ti ubírají na věku. Dělají to oba dva a já nevím proč. Mluvil jsem s tebou jako s tím, kdo dchlíží na děti, ale otec hned začal s tím, že dchlížíte na děti obě dvě. Hned ti ubral na věku. Maminka také. Proč to dělají?

Laura: Myslím, že nás tak pohromadě vychovávali.

Dr. M.: A proč ji nevychovávali, jako by jí bylo 14? Proč vychovávají tebe, jako by ti bylo 12?

Laura: Nevím.

Dr. M.: Ale (k dítěti, které vyrušuje) Ne, ne, ne -- já teď mluvím s Laurou. (k Lauře) A tobě se to líbí, že tě vychovávají jako dvanáctiletou?

Laura: Ne.

Dr. M.: Nemyslíš, že jsi starší? (Laura přikyvuje) Myslíš, že to rodiče vědí, že se ti to nelíbí?

Laura: Jo

Dr. M.: Ale oni to nevědí. Nevědí to!

Kdybych se jich zeptal, kolik je ti let, řekli by 14. Ale když s tebou jednají, jednají s tebou, jako by ti bylo 12, jako bys byla stejně stará jako Jill. A to je divné, protože ty nejsi. Tak by se mohlo stát, že buď by to Jill urychlovalo nebo tebe zpomalovalo a myslím, že tohle oni ani nechtějí (pohlédne na rodiče). Já nevím, proč to dělají. (k Lauře) Možná, že ty také, že jim naznačuješ, že je ti 12. Je to tak? (nesrozumitelná slova).

Laura: (vpadne) O tom nic nevím.

Dr. M.: Tak se na to podívej, protože ty jim možná sděluješ že je ti 12 a možná, že jim sděluješ, že je ti 10 a my se možná jen domníváme, že s tebou máme jednat, jakoby by ti bylo 12. Ale tady něco není v pořádku (tázavě se rozhlédne po místnosti, gestikuluje k paní R.). Maminko, můžete podávat jídlo?

Paní R.: (začíná to dělat) Máte pravdu (nesrozumitelná poznámka)

Dr. B.: (k Dr. M.) Joanna říká, že máte odejít ve tři čtvrtě na jednu.

Dr. M.: Jo. (všichni usedají kolem stolu).

A: To je přechod k druhé etapě. Minuchin je připraven vrátit se k dětem, ale tentokrát je odděluje od matky a vytyčuje jasnou liniu mezi dětmi a rodiči, přivádí je zpět pohovorem o tom, jak pomoci maminec a tatínkovi, aby mohli spolu chodit ven.

P: Je to důvod, proč se ptá Laury, zda hlídá děti.

A: Ano. Je to také způsob, jak ji odlišit od ostatních sourozenců.

P: O co tam jde s tím kontrolováním Laury otcem?

A: Laura se dívala na otce, zda on s tím souhlasí, že o tom ona mluví. Minuchin obrazně posadil manželský pár tak, jako by byli spolu na schůzce. Jsou pryč z domu a přesto otec nahlíží dovnitř oknem. Minuchin ho chytá za jeho stín.

P: Minuchin žádá o oběd. Pro se rozhodl, aby byl přinesen právě teď?

A: Protože konečně dostal rodiče dohromady. Ví, že pokud budou používat boj o jídlo k tomu, aby se vyhnuli osobnějšímu kontaktu, Laura nemůže jíst.

P: Ano, ale proč místo jídla přichází s tím problémem ohledně věku?

A: Všímá si, že vedle nedostatku hranice mezi dětmi a rodičtu není ani rozlišení mezi dětmi, co do jejich věku. Jasná známka "zapletení", jak už jsem říkal, jsou setřené přirozené hierarchie. A pak poukazuje Minuchin na to, že rodiče jednají s děvčaty, jako by byla stejně stará nebo ještě hůř, jako by byla obě stará jako ta mladší z nich. Vytvoří hraniči mezi starší a mladší sestrou. Zodpovědnost za tento stav nerozlišení klade jak na rodiče, tak na Lauru. Má za to, že tímto zmatením je možná vinna i ona.

A: Je to ulice s oběma směry, ale Minuchin zdůrazňuje pruh, týkající se dcery. Jestliže ona dovolí rodičům, aby s ní jednali, jako by byla mladší, vlastně je to její volba. Dělá to dobrovolně. A je tu ještě jeden zajímavý moment. Minuchin o to znova zavádil, když přiřkne vinu otci. Říká děvčatům: "Táta s vámi mluví, jako byste byly stejně staré".

A rychle dodává: "A maminka také". Nechce znovu posilovat alianci mezi matkou a dětmi. To bylo užitečné na začátku sezení, matce to dává sílu a Lauře podporu, ale teď by to mohlo ohrozit Minuchincovy záměry. Protože konečně dostal ty dva dospělé dohromady. Je zde velmi zřejmé, že zatímco se snaží upevnit vztah rodičů, nechává se zpět vtáhnout do rodinných způsobů, jak se od sebe odtahují.

P: Je to pěkný pohled na terapeuta, který se dopouští chyby. Je to ukazatel síly, kterou má rodina nad terapeutem. Pro

začátečníka je to výborný zážitek, když vidí zkušeného terapeuta, jak se smaží ve vlastní šťávě.

A: Tomu se neubrání nikdo. Ale aby chom se vrátili k předchozímu tématu. Je zde další důvod, proč Minuchin přichází s problémem nezávislosti děvčat. Je to v přímé souvislosti s Lauřiným symptomem. Odmítání jídla je způsob, jak si vytvořit svoje vlastní teritorium, oblast, kterou si může sama kontrolovat.

P: Domníváte se, že tím, že nazve bitvu mezi nimi jaký boj spojený s růstem a vývojem dítěte, odebere tím váhu problému v oblasti jídla?

A: Přesně tak. Vytváří odlišnou arénu, ve které by mohlo děvče bojovat, daleko přiměřenější arénu pro boj dospívajícího děvčete.

P: Vytváří půdu pro přinesení oběda.

A: řekl bych, že ano. Nikdy by nepřinutil dívku, aby jedla na začátku sezení. Ale potileďte, co se stalo. Tyto kroky a stadia, vymezení hranic, rozlišení, nejprve mezi různými seskupeními, to všechno jsou přípravy k boji o jídlo. Lze říci, že v tomto sezení jsou tři různé roviny terapie. Zaprve je zde sekvence, kdy terapeut oddělil děti od otce a vynesl na světlo koalici, kterou mají děti s matkou. To dělá z otce podivína a vytváří pozadí pro to, aby se mohla pacientka identifikovat. Ve druhém stádiu se přesouvá k manželské dyádě a uzavírá kolem ní kruh. Ve třetí fázi jedná s dětmi, rozlišuje je dle věku. Teprve teď pokládá za bezpečné vrátit se k tomu, kvůli čemu rodina vlastně přišla. Konečně může přijít s nezveřejněnou neshodou mezi Laurcou a rodiči, že jí totiž nedovolují dospět.

P. Nemyslíte, že to všechno mohlo být kratší? Byly všechny ty kroky nezbytné?

A: To je věc názoru. Ale předpokládám-li, že Minuchinův záměr byl, aby dívka jedla již během tohoto sezení, musel postupovat velmi trpělivě, krok za krokem. Kdyby býval řekl rodině v prvních minutách: "Nedovolujete své dceři růst a ona

se vám za to mstí tím, že nejí", nikam by se nedostal. Tím by sezení narušil a ničeho by nedosáhl. V nejmenším by to nezměnilo strukturu rodiny.

P: Ale ani tak to příliš nevysvětluje. Nespojuje symptom s faktom, že s Laurou není zacházeno přiměřeně k věku.

A: Ale zúčastnění si z toho do jisté míry vybrali. A jde o to, že když to neřeknete otevřeně, nemohou to popřít. Na začátku, když se Minuchin tázal, zda jsou v rodině neshody, dostal odpověď: u nás je všechno v pořádku, žijeme v souladu a harmonii. Zejména otec říká: "Rádi se mazlíme". A jak se pak mohly dcery proti němu postavit? Jak jsem už řekl, nemůžeme bojovat s někým, s kým se objímáme. Laura mohla bojovat cíbskurním způsobem, který nebyl ve spojení se skutečným problémem. Doufejme, že teď si najde jiný způsob boje.

P: A tak Minuchin říká: "Maminko, můžete podávat oběd!".

Dr. M.: Máme ještě deset minut (k Dr. B.). Ale něco jsme se o téhle rodině dozvěděli. Něco, s čím můžeme pracovat, a co bylo by užitečné mít na zřeteli. (gestikuluje na paní R., která rozdává sendviče). Najeze me se a nemluvme o tom (otáčí se k Lauře a hrozí jí prstem) chci, Lauro, abys věděla, že něco není v pořádku a nevíš, kdo z vás je tohу příčinou.

Pan R.: Myslíte doktore, že my si to uvědomujeme? (hovor) Myslím, že ani já, ani Connie ani Laura to nevíme. (paní R. něču nezřetelně pronese)

Steve: Já chci něco říci.

Dr. M.: Chceš něco říci?

Paní R.: Ty? No tak posloucháme.

Steve: Jednou šli máma s tátou pryč a měli přijít pozdě a moje sestry byly unavené a šly spát, ale já zůstal vzhůru a hlídal jsem je.

Dr. M.: Tys je hlídal?

Steve: Jo, usnul jsem a otec mi zaplatil.

Dr. M.: Otec ti zaplatil?

Pan R.: Dal jsem mu 50 centů za hodinu (Steve nesrozumitelně mluví o hlídání, paní R. rozdává ubrousky, všichni sedí kolem stolu a jedí).

Paní R.: Ano, telefonovali jsme domů jestli je všechno v pořádku a on vzal telefon.

Pan R.: Bylo to jenom jednou. Jenom jednou hlídal děvčata. Bylo to tak zajímavé, když si vzpotěnu, jaký byl před pěti lety zamračený a uzavřený, je těžké si uvědomit tu změnu.

Dr. M.: (k Jill) Víš, s tebou nejednají jako by ti bylo 14, s tebou zacházejí jako s 12ti letou, takže to, co se tu děje, je velmi zvláštní. Je to Laura, na koho se shora tlačí! Jako kdyby tatínek nechtěl, aby jeho velká holčička rostla. Víš co se, Lauro, stane, až vyrosteš?

Pan R.: Možná, že nechci aby žádná z nich vyrostla.

Dr. M.: Co se stane Lauro, když vyrosteš? Co myslíš?

Laura: Nevím vdám se.

Dr. M.: Možná, že tě bude těšit masírovat záda někому jinému. Co se pak stane, tatínku? Třeba vám pak bude muset masírovat záda Connie.

Pan R.: Tu je docela možné.

Dr. M.: Connie, masírovala byste ráda manželova záda?

Paní R.: Nevadí mi to. Někdy to dělám.

Steve: Chci brčko!

Dr. B.: Tady ho máš.

Dr. M.: Co to je, ta specialita?

Paní R.: Jmenuje se to Chop - Stop - Chop Stop Special
To je ale krkolomné slovo

(všichni jedí, hovoří, poprvé jí i Laura).

Dr. M.: (gestikuluje k Dr. B., který sedí naproti němu. Stůl odděluje rodiče a děti, terapeuti každý na jednom konci). Marianno, děláme perfektní zeď mezi rodiči a dětmi.

Dr. B.: Hm, hm.

Dr. M.: Tyhle odsunujeme (ukazuje na děti po pravici) a tyhle spojujeme (ukazuje na rodiče po levici). Ale řeknu ti, budeme muset hodně tlačit!

P: Má m za to, že Minuchin dal přinést jídlo na sezení s rodinou anorektického dítěte s velkou rutinou. Žádá matku, aby přinesla jídlo proto, že je to v naší společnosti obvyklé nebo pro to má jiný důvod?

A: Zčásti jde o tradici, ale také si myslím, že ona není tak vtažena do boje. Je to možná zrovna tak strukturální záležitost jako záležitost role. V jiné rodině, ve které byla matka příliš angažovaným rodičem, mohl Minuchin držet tuto zcela mimo obraz. V jedné rodině s anorektickým dítětem odstrčil matku úplně pryč a sám vzal dohled nad dceřiným jídlem do svých rukou.

P: Vznikla pauza, když se podávalo jídlo a malý chlapec se dal slyšet. Jak se na to díváte?

A: Využil příležitosti, aby řekl: "Heleďte se, tady jsem, hlídal jsem své sestry a dostal jsem za to zaplaceno. Nezapomeňte na mne. Byl to jakýsi dodatek k celé rodině. Takže Minuchin nechá řeč v půli a nechá na něj přenést trochu pozornosti.

P: Znovu se pak vrací k faktu, že rodina drží Lauru pod pokličkou. Ve skutečnosti hrozí otci. Protože je to on, kdo nechce, aby Laura rostla.

A: Ale hovoří k Lauře, ne k otci. Otec se snaží mluvit s doktorem, ale Minuchin ho ignoruje a dále mluví s Laurou.

P: Vypadá to, jako by se pokoušel znova otce srážet.

A: Myslím, že je za tím více, pokračuje v rozlišování a vytváření hranič. Všimněte si, jak tento manévr umožňuje dívce, aby řekla: "Až vyrostu, možná, že se vdám". To by nebyla mohla říci, bez Minuchina - ochranitele za zády.

P: A jak by nic se Minuchin ptá, kdo bude otci masírovat záda, až si Laura najde někoho jiného. Je to úplně jasné, že mluví o sexu.

A: Nevím, jestli by se s tím každý terapeut takhle vypořádal. Minuchin se tohoto tématu dotýká tak lehce, jak si jen lze představit, a hned od něj cevá. Ale jak jsem již řekl,

byl by to omyl, mít za to, že mluví jen o sexu. Tím, že se zmiňuje o něze mezi manželem a manželkou, znovu kolem nich zatahuje kruh. Manžel a manželka patří k sobě, dle rady jednou vyroste a bude patřit jinému muži.

P: To ozřejmuje, když mluví s Dr. B.: "Tvoříme perfektní zeď mezi rodiči a dětmi". Chce tím, že o tomto mluví s Barraganem, něco vysvětlit?

A: Možná, Minuchin má tendenci vysvětlovat; o co mu jde, ví o, než ostatní terapeutové. Možná, že je to v souvislosti s tím, že ví, že tato nahrávka může být použita jako materiál ke studiu a vyučování. Je to také užitečná metoda, mluvit s kolegou - terapeutem - v přítomnosti rodiny, zvláště, chcete-li na něco poukázat nebo věci shrnout, tak jak to Minuchin dělá zde. Pro ně je to jenom poznámka, což je přece něco jiného, než kdyby oslovoval rodinu přímo. Tím nesnadnější vznést proti tomu námitku.

Dr. M.: Nemyslím, že by byl problém s Lauřiným jídlem, ona bude jíst (Laura ho sleduje a ukusuje si).

Dr. B.: Jo.

Dr. M.: (pozoruje Lauru, jak jí) Až ti, Lauro bude 14, budeš jíst bez jakýchkoliv problémů (Laura právě polyká). Ale myslím si, že je dobré, že právě teď nejíš, protože jídlo je teď jediná oblast ve vaší rodině, kde jsi schopna něco říci. Až ti bude 14, budeš se vyjadřovat jiným způsobem. Ale pro tuto chvíli je to pro tebe jediný způsob, jak říci své ne (postrčí Steva kupředu, aby mohl lépe mluvit s Laurou). Tak co, Lauro, jsou ještě nějaké jiné věci, do kterých bys ráda řekla svó slovo? Co třeba oblečení, kupuješ si sama oblečení?

Laura: Ne, já za ně neplatím.

Dr. M.: Ale vybíráš si je.

Laura: Ano, většinu věcí.

Dr. M.: Jdeš do obchodu a sama si je koupíš?

Laura: Ano,

Dr. M.: A co si kupuješ?

Laura: Kalhoty, blůzy, sukňě.

Dr. M.: A ty to děláš úplně sama - maminka ti dá jen peníze?

Laura: Ano, drobné.

Dr. M.: Takže máš konto na drobné (Laura si ukusuje a Minuchin s ní). A co šaty, ty co máš na sobě, vybrala sis sama nebo maminka?

Laura: Vybrala jsem si je sama.

Dr. M.: Maminka ti do toho nemluví? Oblékáš si, co sama chceš? (Laura přikyvuje. Stále jí.) A kdy chodíš do postele? Jdeš spát, když chceš?

Laura: Ano, když jsem opravdu unavená. S výjimkou tého, když se chci na něco dívat v televizi.

Dr. M.: A nikdo ti do toho nemluví? (Laura přikyvuje, jí).

Dr. M.: (K Dr. B.) Vidíte, Marianno, jak málo je oblastí, kde má rodina problém s kontrolou, že pro Lauru je to těžké si vybojovat svůj boj růstu. Neměla jinou možnost, musela si vytvořit svou vlastní arénu alespoň kolem jídla. (K Lauře) Přinejmenším, můžeš bojovat kolem jídla. Můžeš říci: "Tehle je mé tělo, a tohle je to, co chci jíst." Není to přesně to, co chceš říci?

Laura: Mh, hm (stále jí).

Dr. M.: Pak je to v pořádku, pokud tě nikdo nenutí.

Pan R.: Je to také výkřik o pomoc? Jako individua?

Dr. M.: V pořádku - vy dáváte Lauře opravdu všechno

Paní R.: Dovolte mi něco říci

Dr. M.: Chováte se k ní, jako by jí bylo 8 nebo jako by jí bylo 10. A myslím, že Laura se opravdu chová jako by jí 10 bylo. Uvědomuješ si Lauro, že se chováš jako mladší než ve skutečnosti jsi? Jill se chová jako ty. Jako by byla tvou starší sestrou. Tví rodiče se k ní také tak chovají.

Dr. B.: Víte Sal, mám dojem (obrací se k panu R.), že to, co děláte, vypadá tak, že vy vlastně vycházíte tak pěkně ve vaší rodině, že všechno je otevřené

a všechno je bez problémů, že vlastně si neuvědote-
mujete ten fakt, že děti k tomu, aby vyrostly,
potřebují bojovat a vy jim k tomu nedáváte příle-
žitost.

Pan R.: Hm, hm, nemají proč bojovat

Dr. B.: Přesně tak, protože všechno tak pěkně jde, víte....

Pan R.: (Zároveň) všechno je v pořádku, bez potyček, bez
bojů, my se doma vůbec nehádáme.

Paní R.: Nebo velmi zřídka.

Dr. M.: Podívejte se, co se děje Connie, když nebojuje.

Nedostává to, co by chtěla

Pan R.: (ukazuje na děti) Ale dostala

Dr. M.: (ukazuje na paní R.) Ale já myslím Connie, tu
rozkošnou ženu, která sedí vedle vás. Ona z toho
přece nic nemá.

Pan R.: Říkám si: "Jakožto živitel, otec, co to vlastně
chtějí? Individualismus?"

Dr. M.: (přeruší ho) Nemluvte "o nich!"

Pan R.: Tedy Connie

Dr. M.: Connie, rozkošná žena, která by od vás něco chtě-
la, ale nedostává to (pan R., rozlévá pití, něco
nesrozumitelného říká).

Dr. M.: Byl jsem příliš hrubý?

Pan R.: Jo. Velmi hrubý. Dotkl jste se bolavého místa.

Dr. M.: Promiňte, příště budu jemnější.

Pan. R. :Je to hrozné!

Dr. B.: Nesmíte zapomínat, že oni jsou zvyklí

Dr. M.: Na jemné zacházení.

Dr. B.: Přesně tak.

Pan R.: Myslel jsem si, že jsme si byli tak blízci
(Dr. M. se snaží vložit se do hovoru), ale zřejmě
to nebylo tak, jak jsem si myslел.

Dr. M.: (vpadne) Ale ne, pane, vy jste zvyklí na blízkost,
a já proti blízkosti nic nemám, myslím si, naopak,
že je to velmi pěkná věc., ale

Pan R.: Možná, že jsem zapomněl na ty drobnosti, které jsou velmi důležité.

Dr. M.: Já sì ... já si prostě myslím, že byste občas měl zavřít dveře a zůstat s Connie o samotě.

Pan R.: Z mé strany by to bylo bez problémů. (Dr. M. a Pan R. spolu mluví, nesrozumitelně).

Dr. M.: Tak to je moc dobře.

Pan R.: (přerušuje ho) Nemám nic proti lásce, v žádné podobě. Osobně, nemyslím

Dr. M.: (přeruší ho) Chtěl bych, Dáve dám vám malý domácí úkol, ano?

Pan R.: Abychom si zavírali dveře.

Dr. M.: (snaží se vyjádřit) chtěl bych

Paní R.: (k panu R.) Poté, co usnou (krátký smích)

Dr. M.: (dotýká se paže pana R.) Chci, abyste trochu poslouchal. Tu a tam, Connie něco říká a vy jste se odnaučil ji poslouchat.

Pan R.: Poslouchám, nemyslím si, že by to bylo nějak důležité.

Dr. M.: To je přesně to, o čem jsem mluvil. Přesně tak, jak jsem to řekl. A někdy toto (ukazuje na Lauru), ten němý hlas vám chce něco říci. (K Lauře) Ty jsi zapomněla, že máš hlas, který by bylo víc slyšet.

Dr. B.: Ví, že má tento hlas jen tehdy, když nechce jíst.

Dr. M.: Ano, tehdy ten hlas má. (K Lauře) Je to velmi úzká oblast, kde používáš svůj hlas a tak chci, abys začala více mluvit.

P: Proč se Minuchin zaměřuje teď a vlastně poprvé, na Lauřino jídlo?

A: Je to okamžik, kdy je jídlo přineseno a Minuchin se rád zabývá symptomem, jestliže se právě odehrává. Ale důvod souvisí s celým jeho zaměřením. Celou dobu se Minuchin zaobíral hranicemi, soukromím, právy a privilegií. Nyní se snaží dostat k symptomu uvnitř strukturálního rámce. Když Laura konečně získává svou nezávislost, když již opravdu vyspěla, nebude mít s jídlem žádné problémy. To je předpověď.

P: A proč říká: "To je dobré, že teď nejíš".

A: Svazuje ji tak. Nemůže nijak odpovovat. Jestliže jí, plní jeho předpověď. Jestliže nejí, plní jeho příkaz.

P: To je zajímavé. Zrovna tak, jako když říká: "Budeš jíst" a ona si právě ukusuje.

A: Je to krásná souhra, jak v tanci. Ve chvíli, kdy říká: "Budeš jíst, až ti bude 14", Laura jedla právě z obou stran sendviče a jídlo zapíjela. Když polkla a přestala žvýkat, řekl: "to je dobré, že nejíš". A ona právě nejedla. Neměla zrovna nic v puse a ani se nechystala ukousnout si. Mohlo to být vlastně všechno náhodou, ale stalo se to tak.

P: Byl s ní zcela synchronní.

A: Jistě, sladil se s jejím rytmem. Tímto jemným násilím v podobě gest se prosadil. V řeči o šatech a ukládání k spánku, všimněte si, že s ní vlastně zpívá duet. Nemluví už o jidle, ale Minuchin vnímá každý pohyb úst. Zdá se, jako by své zakusování se do jídla načasoval s jejím.

P: Zmiňuje Minuchin ostatní oblasti, ve kterých Laura rozhozuje, aby tak podpořil její nezávislost?

A: Zřejmě. Ale dělá to také proto, že chce odstranit závažnost, kláděnou na symptom. Odděluje problém od symptomu, ve kterém s ní nemůže vlastně jednat a přenáší ho do oblasti, kde je Laura přístupná řeči. Všechny věci, na které se jí ptá, jsou přiměřené věku: šaty, ukládání. Říká: "Je pro tebe důležité, abys o těchto věcech rozhodovala sama".

P.: Ale zároveň říká, že jestliže je k ní rodina tak vstřícná, podvádí ji tím, bere jí právo bojovat.

A: Ano, to jsou zase dvě sdělení v jednom poselství. Říká tím: "Můžeš použít ještě jiné oblasti k tomu, aby sis vybudovala větší nezávislost". Ale zároveň říká: "Budeš muset stále ještě bojovat okolo jídla, protože je to jediný způsob, jak se můžeš diferencovat právě v této chvíli". Jinými slovy, vzdává symptom, ale zároveň ho nevzdává. Je to stejný způsob jako když jí říká: "Jez" a "Nejez".

P: Všiml jsem si, že znovu pojímá harmonii jako negativní zjev. A takto nelogicky se symptom stává něčím pozitivním, protože je to jediná zbraň proti harmonii, která Lauru svazuje. Proč do toho tak rychle vpadá otec?

A: Minuchin pohrozil prstem na rodinu, protože nedává Lauře příležitost rebelovat. A tak otec říká: to není náš problém, to je problém Lauřy jako individuality. A všimněte si, že tady Minuchin dělá mnoho různých věcí. Nejprve rodinu oceňuje, protože dělá spoustu věcí pro Lauřu, potom říká, že s ní zachází jako kdyby jí bylo deset a potom říká Lauře, že se stejně chová jako malé dítě. Takže nikdo nakonec nemá pocit "to je má vina". Minuchin nebene z toho co řekl nic zpět, pouze to posiluje.

P: Barragan se do toho vloží a zpříma říká rodičům: "Musíte nechat děti bojovat, jinak jim neumozníte vyrůst".

A: A Minuchin tento námět dovádí ještě dál, když říká, že boj je správný a vztahuje to na manžela a manželku. "Podívejte se, se stane vaší ženě, když nikdy nebojuje. Nikdy nedostane to, co chce." Přesunuje tak boj mezi otcem a dcerou na boj mezi rodiči.

P: Všechny to rozrušuje a otec dokonce něco rozlije.

A: Minuchin se snaží přiblížit manžela k manželce, když říká: "Vaše rozkošná žena, která od vás něco potřebuje". A v tom okamžiku dojde k rozlití. Otec říká: "Dotkl jste se bolavého místa, a to mě drtí". Sice žertuje, ale je jasné, že právě to se stalo.

P: Je to vyjádření něčeho jako kapitulace.

A: Ano zdá se, že na to přistupuje. To je přesně jeho způsob. Bojuje tím, že souhlasí. Souhlasil se vším po celou dobu rozhovoru. Je to skutečně způsob, jak se vyhnout boji - být s někým v objetí.

P: Dělá to tak, že zmiňuje to v čem byl neúspěšný.

A: Ano, nyní je v obraně, ale Minuchin ignoruje každé půjetí, ve kterém by chyboval jen otec, a místo toho dává manželskému páru úkol: musí spolu trávit určitý čas za zavřenými dveřmi.

P: Otec hned odpovídá: "Už máme dveře zavřené." Měl jste pravdu, když jste říkal, že na to doopravdy nepřistoupil.

A: Ale pohleďte, jak se matka chápe příležitosti. Hned přichází s tím: "Až budou děti spát". A Minuchin připomíná, že otec by se měl učit poslouchat, co říká jeho žena.

P: A také jeho dcera. Identifikuje matku a Lauru, když mluví o Lauřině "Němém hlasu". I ona má co říci.

A: Ale neříká to přiměřeným způsobem! Mariano na to poukazuje, když říká, že její hlas se stává slyšitelným jenom když odmítá jít. Matka je schopna na politiku otevřených dveří zaútočit. To Laura nedokáže, s výjimkou jídla. A po tom právě Minuchin jde: změnit její jazyk, nebo spíše změnit způsob jejího boje za svá práva.

Dr. M.: (k Dr.B.) Musíme Marianno vymyslet nějaké cvičení, nějaký úkol, který by tyhle lidi naučil dělat něco, co zatím nedokáží - aby měl každý z nich skutečně svůj vlastní čas (otáčí se ke skupině). Nyní bych chtěl od tebe, Lauro, ale ne od Jill, aby sis zavírala dveře svého pokoje. Tento týden si je zavírej, kdy budeš chtít. Ale nejméně na dvě hodiny denně. A chtěl bych od tatínka a od maminky, aby pěkně začukali, když budou chtít vstoupit. Takhle to vypadá jednoduše, ale nebudou ty dvě hodiny denně příliš?

Laura: Ne.

Dr. M.: Ne? Tak myslíš, že by ty dvě hodiny šly? Dobře, tak chci, abys měla zavřené dveře dvě hodiny. (K Jill) Po tobě chci, abys to dělala se zavíráním dveří jako dřív. (Ke Stevovi) A po tobě chci, abys nechával dveře otevřené (obrací se na paní R.). Chci, abyste vy zavírala dveře vaší ložnice denně od devíti do deseti a chci, abyste tam byli sami s vaším mužem. A to je všechno. Jiného nic nechci, jen tohle. (K panu R.) A od vás chci, abyste se naučil klepat. Jsem si jist, že vás bude moc zajímat, co bude Laura za zavřenými dveřmi dělat a budete mít chuť s ní mluvit, protože

vy takový tatínek jste. A teď nechci (všímá si, že Laura odkládá jídlo). Ne Lauro, měla bys to dojist. (Laura poslechla, opět k panu R.) Ne já nechci, abyste se přestal zajímat o to, co Laura dělá, naopak já to chci, ale musíte to dělat tak, aby Laura cítila, že respektujete její nárok na soukromí, tak jak to 14ti leté dívka zaslhuje. Protože 14ti leté dítě to opravdu zaslhuje (říká něco o Jill, co není srozumitelné) a možná, že ona také bude mít právo zavřít si dveře. (K Lauře) Co si myslíš, budeš to dělat? (Laura přikyvuje). A pak, budeme se scházet, Dr. B. s vámi bude dál pracovat. Byl tu se mnou, já jsem tohle sezení vedl, ale on v tom bude pokračovat v dalších sezeních. (K Dr. B.) Dáte pozor, aby tahle rodina dál dbala našich příkazů - pro Lauru to, myslím, bude jednoduché, a možná, že to bude poměrně snadné i pro Connie. Nevím. Ale pro Dava to bude velmi těžké, nechat ty dveře zavřené.

Dr. B.: Já to vím.

Dr. M.: A teď bych chtěl Connie - (k paní R.) - abyste si promluvila s tímto mladým mužem (ukazuje na Steva). Chci, abyste si s ním promluvila o tom, kdy má být večer v posteli. To si rozhodněte sama, ale v každém případě chci, aby si šel lehnout, kdykoliv to vy uznáte za vhodné. Udělejte to jak chcete.

Paní R.: Chtěla bych říci ještě jednu věc, když už tak o tom mluvíme. Když jsme se přestěhovali do našeho domu, měli jsme tam čtyři ložnice. V té době byly Laura s Jill v jedné a Steve byl v té další a my jsme měli pochopitelně také jednu. A také u nás bydlela služka z Jamajky, ta měla také oddělený pokoj.

Dr. M.: A budete s nimi jednat řízně?

Paní R.: Ale ano.

Dr. M.: Musím běžet, už mám pět minut zpoždění.

Paní R.: Ano, ovšem. A tak jsme nechali přinstavět dům tak, aby Steve měl svou vlastní ložnici a děvčata také.

Ale Steve v té přistavěné ložnici nikdy nespal. Byla vzadu a on se tam cítil odstrčený a nikdy tam nedhtěl spát. Tak jsem tam ú něj sedávala, dokud na to nepřistoupil, že tam bude spávat. To bylo, když začal chodit do školy. Kdykoliv přijde s nápadem spát v ložnici u Jill, nechci mu to dovolit. Vím, co by následovalo, jakmile by se tam nastěhoval, zůstal by tam napořád.

Ale Dave říká: "Když tam bude spát, tak ho tam nech".

A tak se to stalo, nakonec je zase v Jillině pokoji.

Pan R.: On je v Jillině pokoji, Laura má svůj vlastní a jeden pokoj je prázdný.

Paní R.: A teď máme zas tu novinku, že Jill nespí ve svém pokoji, ale oni obě dva spí v pokoji Steva.

Dr. M.: Connie, tak to tento týden změňte.

Paní R.: Dobrá.

Dr. M.: Uvidíme se příští týden. Dohodněte si schůzku v děbě...

(Nesrozumitelná slova) Lauřin problém s jídlem není problémem

Pan R.: Já si to nemyslím.

Dr. . . : Myslím, že zmizí hned, jak Laura vyroste. (K Lauře) A to může být velmi rychle, jestli to tak budeš chtít, ale já o tom nejsem tak přesvědčen. Myslím, že určitým způsobem chceš, aby ti bylo 10, ale kdybys na tom trvala, že chceš vyrůst, oni by tě nechali. Rozumíš tomu? (Chystá se udejít, podává si ruce s paní a panem R.).

Dr. B.: (K rodičům) Vynasnažím se dát vás dohromady jako rodinu.

(Dr. B. a Dr. M. odcházejí. Rodina otádí, dokud se Dr. B. nevrátí, aby domluvil příští schůzku. Pak odcházejí. Konec pásky).

P: Proč říká Minuchin Lauře, aby se zavírala pouze na dvě hodiny denně?

A: Protože ví, že i tak krátká doba je z její strany zasahování do rodinného teritoriálního systému. Chce vybudovat něco nepříliš drastického, co by rodina mohla tolerovat.

P: Není to také způsob popsání symptomu tím, čím pacient vůči terapeutovi nedostojí ve svých závazcích? Po zbylý čas se může Laura chovat tak jako předtím. A tak terapeut znova ovládá situaci, ať už se Laura změní nebo ne.

A: Přesně tak. A co se týče Jill, té říká: "Ty bys měla nechávat dveře otevřené".

P: Dělá to proto, aby ji odlišil od Laury?

A: Ovšem, neví ještě tak stará jako Laura a tak si, pochopitelně, nemůže zavírat dveře.

P: Možná je to také tak, že nechat otce se všemi dveřmi zavřenými by bylo pro něj příliš.

A: Jistě. Z téhož důvodu omezuje čas, kdy žena a muž mají být spolu sami. Dokonce jim navrhuje, čemu se mají věnovat: televizi. Ví, že oba se bojí intimity, tak jim nařizuje dělat něco společného, co od nich vyžaduje co nejménší úsilí. A tím jsou věci upraveny tak, že intimita bude následovat, přijde spontánně a ne na příkaz.

P: Minuchin říká otců, že ví že bude mít chuť Lauru kontrolovat, ale bude-li klepat, je to v pořádku.

A: Znovu zachází s rodinným systémem. Je to jako vjezd na volnou vozovku. Začnete tím, že dáte do souladu postavení a rychlost svého vozu s těmi, kteří tam již jedou. Pak, když jste dobře zařazen, můžete přidávat, ubírat nebo závodit, zahrávat si s ostatními nebo dokonce cvlivnit pohyby ostatních aut.

P: Když se Minuchin vrací k Lauře a říká jí, aby dojedla sendvič, vyzní to tak přirozeně. Nikdy byste nevěřil, že je to důvod, proč rodina přišla.

A: Vskutku, usmívá se a jí. A Minuchin se zabývá tím, co je jeho skutečný úkol: dále diferencovat členy rodiny. Laura si může zavírat dveře, Jill si je bude zavírat až za rok, Stephen jako nejmladší má menší práva. Matka i otec o něm mohou pořád rozhodovat.

P: Proč matka přichází s novým námětem, když už Minuchin sezení uzavírá?

A: Prosazuje se a chce před vydchodem vyřešit ještě jeden problém. Není hloupá a dobře chápe o co se Minuchin snaží.

Zmiňuje se, že dvě mladší děti spolu spí v jednom pokoji, a Minuchin ji podporuje v tom, aby je oddělila. Ale ve skutečnosti chce už sezení uzavřít.

P: Minuchin zahrává problém s jídlem do ztracená. Není to problém, je to jen stadium které zmizí, jakmile Laura vyrostete. Břemeno nakládá na obě strany. Rodině říká, že musí Lauře dovolit, aby vyrostla, ale Laura se o to také musí snažit.

P: Co se posléze stalo s rodinou?

A: Barragan se zaměřil zejména na vztah mezi rodiči. Zjistil, že přímá práce se symptomy byla neužitečná, protože její zvyk odmítat potravu byl už zavedený a i když jedla, vybírala si takové jídlo, aby po něm nepřibírala. Snažil se dopomoci matce k tomu, aby čelila otci. A jak se konflikt mezi rodiči dostává do popředí, ubírá na váze nesnází mezi Laurou a otcem. Otec s matkou se začínají intenzivně hádat a otec se ocitá v nemocnici pro záchvaty úzkosti, které se zdají být způsobeny pocitem izolace od dětí i od ženy. Během terapeutických sezení si stěžoval, že měl příliš mnoho odpovědnosti a že žena svůj díl odpovědnosti nenesla. To mělo za následek, že žena se stala mnohem aktivnější.

Když si vytvořili lepší partnerské vztahy, Barragan jim dal za úkol, aby jejich dcera přibyla během tří týdnů tři kilogramy na váze. Otec, který měl nyní podporu ze strany své ženy, byl schopen přinutit dívku, aby jedla. První dva týdny to k ničemu nevedlo, ale třetí týden Laura přibrála 4 kg a za další dva týdny 12 kg. Rodina pak už nevyhledávala další pomoc, ale kontrolní vyšetření po šesti měsících ukázalo, že Laura je nejen v dobré fyzické kondici, ale že má i chlapce.

P: Jinak řečeno, začla vést nezávislou existenci.

A: Ano. Konečně zavřela své dveře.

IV. Originální čs. přeče

Michal Vančura

ERICKSONSKÉ PŘÍSTUPY V RODINNÉ TERAPII

Informace z Druhého mezinárodního kongresu: Ericksonská psychoterapie, Phoenix, Arizona; 1983

(Předneseno na schůzi sekce pro rodinnou terapii v listopadu 1985)

Úvod:

Nikdo z nás není Ericksonem, ale každý z nás má svoje osobní zrání, zážitky, nápady a těžkosti, které překonal, a sny, na které má amnesii nebo sny, na které nemá náhled, že jsou to jen sny. Jednoduše, každý z nás žil kus svého života tak, aby to mohlo pomáhat našim pacientům, a já nevím jen, kolik je toho obsaženo v naší vědomé mysli a nevím ani, co všechno je obsaženo v naší nevědomé části mysli. To, s čím pracujeme, je naše tělo, nevědomá mysl a vědomá část mysli, které nás spojují s kontextem, ve kterém se nachází pacient se svým tělem, nevědomou myslí a vědomou částí mysli. Je věcí našeho vztahu k pacientovi jako problému, aby i to, o čem naše vědomá mysl neví, začalo fungovat ve prospěch pacienta.

Abychom ve prospěch paradigmatu rodinné terapie, hypnózy, systémovosti nebo vztahovosti nezapomněli na pacienta. Abychom zůstali flexibilní.

A to vše proto, protože je dobré dlouho nevědět, kudy půjde "zatoulaný kůň" psychoterapie, zatoulaný na farmu otce malého Ericksona, o kterém, jak vypráví Erickson, nikdo nevěděl, odkud je a komu patří. "Nasedl jsem na něj, když se chtěl pást nebo se zastavit, trochu jsem ho postrčil, když šel, nechal jsem ho jít. Na křižovatce šel nejdříve doprava, pak doleva, pak se rozběhl rychleji, a to už bylo jasné, kam běží, odkud je a kam patří." Takovéto "vedení a provázení" (pacing a leading) je dle Erickso-

na podstatnou složku psychoterapie.

Zatímco na prvním Ericksonském kongresu v roce 1980 bylo rodinné terapii věnováno 10 stran textu kongresového sborníku, na druhém kongresu bylo rodinné terapii věnováno 118 stran, a to nepočítám paradoxní terapii, "ordeal" terapii a manžele Lanctonovy, kteří k rodinné terapii bezvýhradně patří a publikovali mimo rámec oddílu rodinné terapie.

Na prvním kongresu je třeba ještě přičíst Whitakera, který posílil terminologii hypnotizujících rodinných terapeutů. Hodně mluvil o tom, jak je klient nebo jak byl i on sám hypnotizován svou rodinou a jak byl on sám a jak terapeut má být hypnotizován také rodinou, která přijde do terapie.

Rodinná terapie na prvním kongresu byla reprezentována dvěma autory: Carrell Dammannovou, psycholožkou a Alanem Levetonem, psychiatrem. Dammannová se soustředila na změnu kontextu, za kterou je odpovědný terapeut. Konfrontován s touto změnou má klient změnit své odpovědi. Leveton je považován za básníka tzv. techniky vedených asociací.

Pokud jde o výběr okruhů a autorů, které tady se smyslem pro pořádek budu přiřazovat k rodinné terapii, musím připomenout výrok Paula Watzlawicka, který to všechno mate, a tím to možná uvádí na tu správnou rovinu: "Je vůbec jiná než rodinná terapie?"

A tak už přestanu počítat stránky, přidám ještě něco do historického víru okolo osoby Ericksona a potom už se budu věnovat jenom tomu, co by mohlo být užitečné jako inspirace přímo v praxi.

Kdybychom měli ericksonský přístup srovnávat s tradiční terapií, nejspíše tedy psychoanalytickou terapií - vůči níž se kolem 2. světové války a hlavně po ní Erickson vymezoval, je možné spolu s Haleyem vidět tyto rozdíly:

tradiční terapeut je nedirektivní, spíše konzultantem individuálního pacienta. Ve své nejaktivnější poloze umožňuje pacientovi, aby vyjádřil sám sebe, většinou ne-užívá hypnózy, nedává přímé návody, nepracuje s příbuznými, spíše je odmítá, nezve k interview celou rodinu a nepracuje se symptomy. Pracuje s interpretacemi, aby způsobil změnu jak u individua, tak u skupiny.

Erickson vyvinul opačný přístup v každé z těchto proměnných; byl aktivním účastníkem na životech pacientů, užíval hypnózy, dával paradoxní i přímé direktivy, zahrnul příbuzné do terapie, nedával interpretace, jejichž cílem by byl náhled, nedělal skupinovou terapii, dodával odvahy, resp. učil pacienty amnezii a byl zaměřen specificky na symptomy.

Histericky významné je to, že byl jeden z prvních, který vyvinul specifickou proceduru pro získání neochotných příbuzných k účasti na terapii. Pokud se manželka účastnila terapie a manžel se přes pozvání nedostavil, Erickson mohl manželce během sezení říkat nepřímé sugese, jako jsou tyto: "Váš manžel by pravděpodobně rozuměl tomu, co říkáte, tímto a tímto způsobem". Nebo: "Jsem si jist, že Váš manžel si bude myslet toto a toto." Přičemž samozřejmě sugeroval pohled na věc, který byl nesprávný a hlavně nesouhlasil s pohledem manžela. Tím, že manželka manželovi tento pohled sdělila, byl manžel získán pro tř, aby přišel a vysvětlil nedorozumění.

Dříve než začnu předkládat práce jednotlivých autorů, chtěl bych upozornit, že jsou seřazeny tak, jak to odpovídá nejen vývojovým fázím Ericksonské terapie, ale částečně i dvěma větvím, po kterých se terapie rozvíjela. Na jedné straně je to strategická terapie, jejímž extrémem je J. Haley se svou "ordeal" terapií a jehož stoupenci bude přehled začínat. Na druhé straně kontinua je to terapie využívající netradičně pojatou hypnózu. Zástupkyní je hlavně Michele Rittermanová. Hypnóza je zde nejen vzorem

využívaným pro terapeutické intervence, ale i mědem, jímž lze skládat vzájemné vztahy v rodině (hypnotické intervence), do strukturálně pochopitelných vzorců.

Budiž připomenuta prvotní zmínka o tomto chápání rodinné dynamiky diskutovaná G. Batesonem v rámci Palo Altského projektu v 50. letech. Již tehdy se věřilo, že dvojná vazba ve vztahu mezi subjektem a hypnotizérem může být srovnávána s tím, co se děje mezi schizofrenikem a jeho rodiči.

V posledních 8mi letech, kdy je v popředí zájmu Ericksonské pojetí hypnotického tranzu, jsou na ústupu definice, opírající se o takové neobvyklé fenomény, jako je levitace ruky. Dle Rittermanové je hypnotický tranz něco, co se stane, když udržíme vnitřní fokus pozornosti. Dle Normana Katze jsme dokonce v tranzu většinu času a dostat se z něj dá více práce, než dostat se do něj. Diskuze by byla sama o sobě zajímavým tématem. Teď se ale obrátme k pracem, které jsou více na straně strategického přístupu.

Taková nejkontiznější práce z těch, které jsou publikovány v oddílu rodinné terapie, je práce Loriedova. Camillo Loriedo je římský psychiatr. Prezentuje svůj pohled pod názvem "Jak šít na míru sugesce v rodinné terapii". Práce je krátká, výstižná, doplněná kauzálistikami. Ericksonův model považuje za výjimečný v jeho možnostech změny lineárního myšlení přímo v rámci klinické praxe. Chování pacientů není interpretováno, ale je vlastně samo průvodcem terapeutického procesu.

"Šítí na míru" je dle Lorieda založeno na dvou premisách:

1. Respekt k vzorcům, které již v rodině existují.
2. Poznání, že možnosti pro změnu existují i v nejregadovanějším chování.

Terapeutický model je stavěn tak, aby souhlasil s rysy a potřebami nejen každé rodiny, ale každého člena rodiny a aby dodával strukturu pro individuaci a modeloval základní cíle rodinné terapie. K tomu, aby byla "terapie na míru", jsou používány mnohé klíče, z nichž většina je vypůjčena z hypnoterapie tak, jak je odvozována z práce M. H. Ericksona. Vybrané z nich jsou: rodinná struktura, rodinné téma, rodinný jazyk a prezentace problému.

Rodinnou strukturu musíme znát, když vybíráme přiměřenou sugesci pro určitou rodinu. Rozpoznání toho, co se hodí (matching) je efektivní při "vedení a provázení" (pacing a leading). Např. vágní výroky mohou být neefektivní u rodin rigidně obsesivně komplzívních, naopak pečlivý rituál s detailní instrukcí může zde přinést užitek. U rodin s chaotickou strukturou je lépe použít konfuzní techniku, než vysoce organizovaného plánu pravidel.

Dalším klíčem jsou téma. Jsou to okruhy, které mohou mít v diskusi s rodinou specifický smysl. Stačí "provázet" téma, abychom rozpoznali postoje rodiny. Jindy lze říci více metaforickým rozhovorem o počasí, než mluvením přímo o specifických konfliktech.

Dalším klíčem je jazyk rodiny. Každá rodina má svůj vlastní, některá je více citlivá na neverbální komunikaci, jiná preferuje více mluvení, jinde se rédi pohybují ve fantazii.

Další klíč: prezentace problému. Problém, jenž rodina prezentuje terapeutovi, je utkán z dlouhého výběrového procesu, který se odehrává uvnitř rodiny. Problém nebo symptom, jenž rodina prezentuje, je jediné chování, jež je zcela kohrentní s rodinnou logikou, ačkoliv tato logika se může jevit jako posunutá. Souvislost mezi symptomovým chováním, rodinnou logikou a repetetivními vzorci chování může být použita jako páka k získání změny v celém rodinném systému. Tedy kvantita a kvalita informací, jež prezentovaný symptom obsahuje, je klíčem k terapeutické změně.

Podle Ericksonova modelu se prezentování problému stává průvodcem terapeutického procesu. Úkolem terapeuta je nalézt klíče, které aktivují a mění problém a pak ušít námíru sugesce používající klíčů rodiny samotné v co největší míře. Může pomoci Watzlawickův paradox: "Problém sám je řešení".

Tedě bych se chvíli zabýval některými klíči k způsobu jak je prezentován problém. Je to formulace, přání, vývoj a obsah.

Formulace problému. Rodina může formulovat nebo prezentovat problém nebo symptom jako ohrožení, které chtějí ukončit, jako touhu po změně, jako situaci, kterou nechtějí nedále tolerovat nebo jako potřebu nalezení pomoci. Terapeut může použít specifické formulace navržené rodinou k motivování změny ušitím takových sugescí, které podtrhují důležitost ukončení utrpení, uspokojení těla po změně, vyřešení situace nebo dosažení pomoci.

Když rodina formuluje problém jako symptom jednoho jejího člena, je to často mnohem vážnější než je tomu v jiných případech. Často, když se terapeut pokouší zaměřit se na jiné aspekty rodinného života, symptom může být vyhrocen, aby byla korigována terapeutova odchylka.

Cíl terapie, přání. To, jak rodina prezentuje problém, představuje různé typy požadavku vůči terapeutovi. Když se ptají: "Proč se tak le chová?", chtějí vysvětlení a nebylo by na místě reagovat např. předpisem symptomu. Je lépe použít pozitivní konotace, jako např. "stahuje se, protože potřebuje svůj čas na přemýšlení, než se rozhodne, co udělá v budoucnosti."

Když se ptají: "Co máme dělat, když se chová tak hle?", chtějí návod, jak zvládnout situaci a tady může být předpis symptomu na místě.

"Nech ho o samotě, aby mohl uvažovat o budoucích rozhodnutích bez jakéhokoli spěchu."

Když chtějí od terapeuta předpověď do budoucna: "Co se stane, když", pak je na místě paradoxní predikce: "Bude víc a víc o samotě, protože potřebuje přemýšlet, dokud si nebude dostatečně jist svými rozhodnutími".

Dalším klíčem, s jehož pomocí formulujeme terapeutickou intervenci, je vývoj situace.

Prezentované problémy vykazují obvykle vysokou hladinu stability a redundancy. Nicméně problém se mění kontinuálně. Někdy jsou změny větší, někdy menší. Rozpoznat změnu je jednou ze základních dovedností. Kdykoli se objeví, je třeba modifikovat sugesce, přizpůsobit je novým podmínkám. Z jakkoli malé změny je možné vycházet. Když náznak nevidíme, můžeme persisťovat u vyvolávání změny, zatímco změna se už stala.

Kategorie obsahu je posledním a základním klíčem. Důležité je najít způsob, jak využít obsahu problému, aby se problém vyléčil sám. V rámci tohoto klíče budu krátce referovat z kazuistiky:

1) Na první setkání přišla matka, otec, dcera a matka matky. Prublém, prezentovaný rodinou, byla pětiletá dcera se svým handicapem v řečové a motorické sféře, který byl diagnostikován jako vrozený. Ukazuje se ale, že problém je spíše v bludné domněnce otce, že za poruchu může jeho vlastní sestra tím, že stiskla angiogram na hlavě dcery, což způsobil poruchu.

Terapeuti se rozhodli jít ve směru otcových pochybností a vyjádřili pochybnosti nad tím, že to otec se svými pochybnostmi myslí vážně. Když se otec překvapeně ptal na vysvětlení jejich pochybností, řekli mu, že kdyby opravdu měl pochybnosti, udělal by mnohem více proto, aby potvrdil nebo vyvrátil své podezření.

Když se otec hájil, že konzultoval dva různé lékaře, odpověděli mu, že dva lékaři jsou málo. Mohli se oba mylit nebo mohli být získáni na stranu sestry jako spoluviníci, když se pokoušela oklamat ho, aby uvěřil, že není za zločin odpovědná. Otec se v této chvíli začal

hájit, resp. začal hájit svou sestru, že nečeho takového by nebyla schopna. Čdověď terapeutů: Jak si tím můžete být jist, máte skutečně přehled o tom, čeho všechno je vaše sestra schopna?

2) V případě druhé rodiny šlo o požadavek "alespoň malé změny". Identifikovaným pacientem byl otec s diagnózou deprese. Podle rodiny "nikdy nemluví" a všichni věří, že kdyby řekl alespoň pár slov, byli by všichni šťastní. Terapeut se tedy pokusil strukturovat minimální změny, navrhl, aby otec řekl jedno slovo každý den, ne více, a to po celý týden. Za týden rodina přišla se sedmi slovy a rekonstrukcí, která se stala podkladem pro další léčbu. "Když mluvím, stejně mě nikdo neposlouchá."

Alfred Lange; psycholog university v Amsterodamu patří do proudu terapeutů ovlivněných strategickým přístupem. Ve svém příspěvku se zabývá motivačními technikami, které mohou být užity ke zvýšení pravděpodobnosti úspěšnosti léčby klienta. Motivační techniky a strategie kategorizuje na dvou osách. První dimenze je od obecných po specifické, druhá dimenze je od přísně kongruentních po judistické. Příspěvek obsahuje mnoho technik, ale já se omezím jenom na ty, které autor považuje za specifické pro rodinnou terapii.

Dle autora je základním problémem motivovat rodiny k léčbě, když identifikovaným pacientem je pouze jeden člen rodiny. Terapeuti se často rozhodují, zda mají mít první sezení s pacientem samotným a potom rozhodnout, jestli se má účastnit taky zbytek rodiny nebo zda mají trvat na tom, aby se účastnila prvního sezení celá rodina.

Alfred Lange věří spolu s Haleyem a Selvini Palazzoli, že je důležité pozvat a motivovat rodinu celou pro první sezení. To jediné nám od začátku umožňuje edhadnout rodinnou situaci v následujících položkách.

1. Stupeň, v jakém obtíže identifikovaného pacienta mají v rodině nějakou funkci.
2. Dopad obtíží na ostatní členy rodiny.
3. Zdroje pomoci a síly, které existují uvnitř rodiny.

Jestliže jsou rodinná sezení ustavena až později, jsou vždy problematická, protože vztah mezi terapeutem a identifikovaným pacientem byl již ustanoven. To, co se odehrálo mezi terapeutem a pacientem v individuálních sezeních, ruší dle autora další průběh rodinné terapie natolik, že se tato může stát neefektivní (co bylo řečeno, nemůže být opakováno do detailů; nevíme nic o reakcích ostatních členů rodiny atd.).

Autor uvádí několik technik, pomocí nichž lze obejít rezistenci tam, kde se s ní setkáme:

1. Je důležité dát klientům dostatečné vysvětlení. Má být zdůrazněno, že zbytek rodiny je požádán, aby se dostavil kvůli tomu, aby podali informace, nikoli proto, že jsou považováni za příčinu problému. Vychází se z toho, že osoba s problémy nepochybně ovlivňuje a je ovlivňována druhými členy rodiny. Jestliže terapeut chce pracovat tak odpovědně, jak je to možné, je nezbytné vědět o těchto vlivech předtím, než terapie začne. Takováto explanace je často dostatečná k tomu, aby klient požádal zbytek rodiny a rodina na sezení přišla. Klientovi může být řečeno, že s počátečním společným kontaktem se počítá pouze na jedno sezení, po němž už nebude zapotřebí dalších sezení s celou rodinou. Terapeut pak může pokračovat s ním samotným a nebo s jakýmkoli subsystémem rodiny, takže přítomnost v prvním sezení neimplikuje další závazek. Tento fakt sám může odstranit bariéru. Motivování pro další rodinná sezení probíhá pak během tohoto prvního sezení.

Jestliže klienti shledají první sezení úspěšným, nebude obtížné přimět je k tomu, aby přišli znovu. Kvalita je i v psychoterapii nejlepší zárukou úspěchu.

3. Někdy nás klienti připravují na to, že když požádají redinu o to, aby přišla, tak někdo nebo všichni budou odporovat. V těchto případech je užitečné diskutovat různé možné námitky předem a vyzkoušet něco jako přehrání rolí a modelování k tomu, aby byli požádáni ostatní členové rodiny, aby přišli alespoň jednou. Důraz je často kladen na to, aby přišli na jedno sezení jednoduše jako asistence, anebo z laskavosti, kterou prokazují terapeutovi.

Podle zkušenosti autora jen velmi málo lidí dokáže být rezistentní vůči takovému apelu.

4. Snad nejzákladnější požadavek pro motivaci pro rodinná sezení je terapeutovo přesvědčení, že žádost je nutná nebo ~~espravedlnitelná~~. Jednoduše, terapeut nesmí říci příliš brzy: "Dobře, tak přijďte sám, když si to přejete." Jestliže terapeut vykazuje dostatečné přesvědčení, klienti jsou více komperativní, než když rozpoznají u terapeuta váhání a z tónu hlasu možnost změnit rozhodnutí na individuální sezení. Můžeme mluvit o sebenaplňujícím prorocství. Tu, co očekává terapeut od svých klientů, se stane.

Autoři rozsáhlého článku Gunter Schmidt a Bernhard Trenkle jsou označováni za eklektiky využívající Ericsonova přístupu spolu s přístupem tzv. Milánské školy. K výjádření terapeutického procesu používají matematické rovnice $FDxX = G$, přičemž tyto symboly znamenají: G = stav po úspěšných intervencích, X = intervence a komunikace vedoucí k G , FD = rodinná dynamika.

Zdá se mi, že tato větev je velmi užitečná, přímo se zde v rodinné terapii používá techniky hypnotizační, resp. to, čemu se říká naturální trans nebo taky hypnóza všedního dne. Nebudu se pro zkrácení věnovat jejich dia~~gnostic~~hému pojetí, ale přímo části, kde se zabývají elementy Ericksonovské komunikace přímo v systému rodiny. Protože si zblíbili členy Milánské školy, řekl bych, že by na jedné straně mohli Ericksonské přístupy nabýt větší údernosti důrazem na koncovku a na druhé straně Milánská škola by

mohla být obohacena zejména explicitním, vědomým použitím hypnotických elementů přímo v akci terapeuta s rodinou, aniž by ovšem o hypnóze byla řeč.

Sami představitelé Milánské školy se, jak autoři článku uvádějí, k hypnóze nehlásí, ač spolu s autory na videozáznamech jejich práce, tedy práce Milánské školy, mohli odhalit chvíle, kdy členové rodiny prožívají hypnotický tranz.

Autoři zdůrazňují jako primární cíl vybudování raportu s celou rodinou a její orientaci na terapeutický kontext. Pracují v týmu, používají jednostranně průhledné zrcadlo, video atd., podobně jako Milánský tým.

Jako první důležitý element uvádějí autoři tzv. cirkulární dotazování. Cirkulární otázky mají sice zvýšit vědění terapeuta o rodině, ale současně využívají místa v terapii, kdy lze říci: Toto ještě není terapie. Takže, (jaksi skrytě pro rodinu) "tady ještě nemusíte rezistovat".

Typické příklady elementů nepřímé hypnoterapie, jak se objevují v Milánské škole, jsou tyto:

- terapeut strukturuje chování, aniž by se o tom mluvil, za pomocí cirkulárních otázek tak, že se rodiče resp. rodina, nachází v komplementární pozici;
- proud otázek, mimo jiné, fixuje pozornost, a to u všech členů rodiny, protože nikdo neví, kdy padne otázka na něj
- postupně je nalezeno tzv. klíčové slovo, které je s pomocí utilizační strategie nebo pomocí tzv. provázení a vedení (pacing a leading) převedeno do kontextu rodiny.

Otázky jsou kladený takovým způsobem, aby se stávaly nepřímými segescemi toho, že v rodině jsou cirkulární vztahové vzorce, které lze nalézt v interakcích členů rodiny. Toto je činěno bez jakéhokoli zpochybňování lineární koncepce rodiny. Mohou tak být tvořena funkční řešení jejich vlastním autorálním způsobem, aniž by byl fokusem terapie sezení jakýkoli specifický obsah. Tentýž proces je

procesem mnohaúrovňové komunikace. Složité otázky vytvářejí nezvyklé spojení a absorbuje vědomou pozornost. Ve stejnou dobu je předávána skrytá zpráva, tedy pohled na interakci cirkulárním způsobem. Tato zpráva snadno obejde vědomou mysl a zasáhne nevědomou část mysli. Otázky jsou často překvapující, mohou vést rychle k přetížení vědomé mysli. Už to může přinést přerušení stabilizujícího chování, resp. stabilizujících sekvencí chování v rodině. Přetížení posiluje tento proces a může tak být přerušen tok obvyklých vědomých nastavení.

Příklad takovéto otázky: Co si představujete, že si vaše matka myslí, když se váš otec chová k vaší sestře tímto způsobem?

Není divu, že takovýmto přetížením mohou vzniknout tranzné fenomeny, a ty pak umožňují sugesce, resp. nevědomé hledání, které by bylo v bdělém stavu odmítuto a nebo by bylo nemožné.

Dále autoři nabízejí různé možnosti využití koterapie jako příležitosti k nepřímé utilizaci, např. jeden terapeut, který klade otázky, může "provázet" osobu, jíž klade otázky, na různých úrovních. Přitom koterapeut může provázet zbylé členy rodiny. Autoři tvrdí, že toto počinání zintenzívnuje nevědomý report. Jindy může jeden z terapeutů vyjadřovat otevřený nesouhlas, což autoři považují za dobrý způsob zvládání ambivalence, který je užitečný zvl. v rodinách se silnou tendencí k rozštěpu.

Jeden terapeut může držet pozici části rodinné epistemologie, druhý jinou část. Když terapeut přijme nepopulární pozici, obvykle tím absorbuje většinu odmítání a pro druhého terapeuta je pak obvykle snazší indukovat žádoucí sugesce. Předobně na konci sezení, kdy se dávají úkoly, "špatný" terapeut může navrhovat nejhorší alternativy a "dobrý" alternativy, které by měly být přijaty.

Jindy, když je chování identifikovaného pacienta viděno některými členy jako nemoc, jinými jako pěstitost, špatný

terapeut stojí za definicí nemoci, "dobrý" používá definice pošetilosti. Taky při objasňování důvodů pro rodinnou terapii jeden může pochybovat, druhý může být empatický pro motivy. Tímto způsobem "provázíme" oba póly rodiny. Další takové elementy jsou tzv. kotvení. Kotvení je něco, co běžně, ač neuspořádaně, i když často účelně, přestože nevědomě, užíváme v neverbálním doprovodu komunikace. V terapeutickém sezení můžeme vytvořit např. následující strukturu, která má postupně fungovat^V nevědomé "části mysli". Např. tedy můžeme "ano" zakotvit jako pokyvování hlavou na levou stranu a měkký hlas; "ne" jako naznačené čtáčení hlavou, vzpřímené držení těla a vyšší hlas.

Potom lze např. cirkulérní otázky využívat pro vmezeneřené sugesce následujícím způsobem:
chceme-li, aby X se choval určitým způsobem, můžeme říci: "Předpokládejme, že X se bude chovat tímto způsobem. Jak bude reagovat otec?", přičemž sugesci spojíme s kotvením "ano". Nemusí jít o takovéto jednoduché nespecifické formy; jinou, složitější ocitují. Vynechám úvodní diagnostické vysvětlení.

"Předpokládejme, že X bude někde sedět, někdy v následujících dnech nebo měsících a právě, když te ani on sám nebude vědět (svou vědomou myslí) a sedne si na to nebo tam, kde právě při tomto sdělení sedí a právě, když se jeho hlavou honí myšlenky, bude poznánáhlu znova vidět scuvislosti, které mu připomenou schopnost řešit problém konstruktivně jeho vlastním způsobem a on sám pak může vidět, že je čas, aby udělal (žádoucí chování), nebo něco, co by mu vyhovovalo ještě více. Jak se potom bude cítit? Jak pak uvidí situaci jeho otec? Co bude cítit? Jakými signály se pro něj projeví přicházející změna? Co pak udělá? Bude pro něj toto přijatelné? Co bude potřebovat, aby to přijal?

Takováto nepřímá vedená imaginační procedura může jistě vést k tranzovým fenoménům celé rodiny.

Jako další element terapie popisují autoři užití metafory. Odvolávají se na M. Rittermanovou a na její pojetí dynamiky symptomatického chování, které může být indukováno u identifikovaného pacienta hypnoticky ostatními členy rodiny. Jde ovšem o cirkulární proces, který lze změnit na funkční chování a autoři věří, že pro úvodní fáze tohoto procesu je výhodné použít metafory. Ta má dle jejich definice podobný smysl jako pozitivní konotace Milánské školy, tj. privést všechny členy rodiny na shodnou rovinu fungování, participaci a odpovědnosti. V kazuistice, pomocí které dokládají funkčnost metafory, je problémem 17ti letý syn a jeho drobné krádeže. Chování rodičů vůči synovi se terapeutům jevilo jako protektivní, každý v rodině ho vnímal na nižší úrovni, než ho jakéhož ho vnímal terapeuti. Opakovalo se následující chování: když mu byla položena otázka, chvíli váhal a poté byla otázka zodpovězena matkou. Terapeut A na to reagoval směrem k terapeutovi B následujícím způsobem. "Viděl jsi to, to bylo fantastický, vůbec bych od něj nečekal takovou obratnost, myslím, že ho použiji jako svůj vzor pro nějakou situaci." Pak terapeut A nechal vystupňovat překvapení rodičů; ptal se každého zvláště, zdali to viděli a dramaticky dodával, jak by syn byl úspěšný v kanceláři pro rozdělování práce - a to je ta metafora, která je pak dál zkoumána z hlediska pořadí, v jakém akceptují práci jakožto jeho komentátora atd.

David Calof.

Prací tohoto psychologa bych vás chtěl uvést do problematiky využití hypnózy v rodinné terapii. Důležitý je také protc, že zdůrazňuje transgenerační přístup M. Bowena, který je v našem kraji dobře znám.

Začnu od jeho článku v časopisu *Networker*, ve kterém dokládá svým zážitkem, jak se ke svému přístupu vlastně

dostal. Popisuje, jak byl v těživé situaci, protože se musel účastnit psychoterapie v rámci terapie svých rodičů a v té době se mu zdál sen, ve kterém on a jeho otec stáli tváří v tvář. Cítil se malý a vystrašený a po levé ruce viděl skupinu otcových rodičů a sourozenců, jako by byli na nějakém rodinném portrétu a za touto skupinou viděl obraz, který pochopil jako rodinu prarodičů, kteří byli podobně rozmištěni jako ten předchozí obraz rodiny rodičů. Takhle ty obrazy pokračovaly dál a dál, jakoby byla proti sobě umístěna dvě zrcadla. Když to D. Calof ve snu viděl, tak zmizely všechny negativní pocity vůči otci, očekal se k němu a zjistil, že otec je na jednou stejně velký jako on a ve snu mu řekl: "Ty a já jsme synové stejné rodiny. Když se dívám na všechny generace naší rodiny, vím, že jsme vlastně jako bratři, a naše úkoly jako sourozenců v této rodině jsou stejné."

Calof říká o tomto zážitku, že formoval základy jeho zájmu o hypnózu, jakožpůsobu práce s transgeneračními rodinnými vztahy. Hypnóza je pro něj nejen způsobem, jak přenést minulost a nebo budoucnost rodiny do své pracovny, ale také se stala způsobem, jak porozumět, jak jsou rodinné vzorce přenášeny.

Tradičně podle něj byla hypnóza užívána jako způsob ovlivnění nebo získání přístupu k vnitřnímu světu jedince. Ale ze systémového pohledu hypnótické techniky tvírají množství možností pro rozšíření perspektiv klienta z hlediska východisek, která ho přivádějí k léčbě. Rodinný hypnoterapeut může asistovat rodině při pohledu zpět a dopředu nehledíc na čas a prostor jejich života a bleskově tak porozumět širšímu celku. Jednu Zenové úsloví říká: "Jestliže nemůžeš udržet dobytek v ohraďe, vybuduj si větší ohradu." Rodinný hypnoterapeut může pomocí rodině vybudovat větší ohradu, aby si dokázala např. poradit s tím, kde se berou jejich emoce, které se zdají příliš intenzívni, než aby mohly být zvládnuty. Tímto způsobem si mohou být členové rodiny více vědomi širšího lidského procesu, ve kterém je jejich současná rodina jakožto jejich osobní zážitek pouze část

širšího celku.

Z rozsáhlého a velice dobře teoreticky fundovaného článku vyberu jenom pár příkladů klinických procedur. První část je prezentována pod nadpisem Vytváření a zvládání terapeutické situace a jsou tam popsány tyto postupy: jeden partner může být hypnotizován a regredován tam, kde např. vznikaly pocity patřící k boji v partnerském vztahu. Tomuto hypnotizovanému partnerovi je pak pomáháno v přítomnosti toho druhého partnera a dvojice je pak povzbuzována k diskusi mimo terapeutický rámec.

Stejným způsobem může jeden z partnerů znova prožít sekvenci chování a být směrován k tomu, aby zjistil, ke komu v primární rodině se choval tímto určitým způsobem. S jedním nebo oběma partnery v hypnóze lze vypudit "duchy" primární rodiny a ve fantazii nebo halucinatorně je nechat komentovat manželství, proces terapie, nebo je nechat odpovídat na otázky.

S použitím hypnوتické disociace lze každého z partnerů rozdělit na části, které mohou hrát roli ve vztahu. Podobá se to práci v Gestalt terapii.

Jiný vzorec postupů je prezentován pod nadpisem: Přenos kladných citů. Partneři se mohou setkat v jakémkoli běž svých osobních historií i před tou dobou, než se ve skutečnosti setkali. Jeden může např. prožívat smutek nad ztrátou někoho blízkého a druhý může být povzbuzován k jeho podpoře. V hypnóze mohou být partneři vedeni k tomu, aby prožívali nepříjemnou situaci, viděli partnera v "masce rodiče" nebo významných osob a poté zase našli "pravou" tvář partnera.

Dále je možno využít hypnózy k vytváření žádoucího očekávání, např. vytváření úspěšného závěru terapie nebo vytvoření pseudobudoucnosti, kdy jsou partneři ponecháni v "jakoby" stavu s důrazem na to, jak oni teď vidí pokroky, když se dívají zpět. Tato konfabulace může pak být vodítkem pro

terapii.

Dále lze hypnózy využít ke změně interpersonální dynamiky. Např. pomocí techniky, která je převzata od Aronze, je každý z partnerů naučen hypnotizovat toho druhého, při současné indukci vlastní autohypnózy. Smyslem je vyvážení dynamiky autority v páru.

Jiná struktura je použitelná v párech s jedním nepoddajným partnerem. Indukován je ten poddajný, který pak je doveden k tomu, aby nepoddajné chování toho druhého, tedy rezistenci, pozitivně konotoval jako formu ochrany jeho, hypnotizovaného a tak celého partnerského vztahu.

Erickson často používal této techniky také v individuální terapii, kdy nechal pacienta vstupujícího do terapie pozorovat pokročilý hypnotický subjekt, k čemuž s humorem poznamenává: "Kdo může být rezistentní vůči zhypnotizovanému hypnotizérovi?".

Michel Rittermanová, psycholožka z Kalifornie, autorka knihy "Užití hypnózy v rodinné terapii". Je ovlivněna strukturálním přístupem Salvadoru Minuchina a strategickým přístupem Haleyho a Madanesové.

Autorka vychází z toho, že systémy mohou indukovat symptomy u jedince a že Ericksonské metody mohou být užity k porozumění efektivnosti negativních indukcí a potom taky být využity k formulaci protiindukcí, které jsou nastaveny tak, aby přerušily dysfunkční raport. Konceptualizuje hypnotickou techniku jako prostředek vytvoření nových vztahových hranic, čímž vlastně využívá syntézy Ericksonských hypnotických přístupů uvnitř paradigmu strukturální rodinné terapie. Jinými slovy řečeno popisuje, jak intrapsychické a interpersonální procesy mohou být použity dohromady. Symptom v rodině je pro Rittermanovou výsledkem ritualizovaných rodinných interakcí, které korespondují s rozpoznatelnou hypnotickou procedurou. Hypnotická rodinná terapie, jak Rittermanová svůj přístup nazývá, je založena na tom, že rodiny disponují silnou sugestivní mocí a že často zprávy od různých členů

rodiny se splétají do jediné hypnotické metazprávy, která je předávána nositeli symptomu. Není to totéž, jako kdybychom si mysleli, že jedinec je jen obětí této rodinné indukce.

Podobně je tomu u hypnotického subjektu, který spoluurčuje účinnost procedury. U nositele symptomu, ač zdánlivě automatické, odpovědi přispívají k indukci svými vlastními zprostředkujícími, k já zaměřenými procesy.

Pracovní závěry jsou takové, že změny jedinci se budou odrážet navenek do nového chování a interakčních vzorců. Věří, že změněný jedinec změní svůj kontext.

Rittermanová označuje svůj přístup za dialektický a vyzdvihuje zaměřenosť hypnotické rodinné terapie na spojení mezi vnitřní a vnější realitou symptomu. Tvrdí, že pomocí tohoto přístupu může terapeut více zblízka pozorovat rodinné induktivní procesy, při kterých nositel symptomu začíná vykazovat znaky své obtíže. V danou chvíli se terapeut snaží "probudit" nositele z rodinného tranzu tím, že připomíná pozornost k vztahu mezi vnitřním stavem jedince a proměnou v rodinném procesu. Léčení spočítá ve snaze "imunizovat" jedince proti destruktivnímu efektu rodinných indukcí a dodává nepřímé sugesce o alternativních způsobech jednání v obtížných interakcích.

Z teorie předpokladů hypnotické rodinné terapie vyplývá, že symptom může být udržován ve třech různých zkušenosních úrovních. Vnitřní úroveň je vlastní nastavení mysli pacienta, jeho zvláštní pohled na svět. Za touto "vnitřní" rovinou je vnější realita rodiny a nakonec za tím vším je širší sociální kontext. Každá z těchto rovin tvaruje jakýkoli určitý symptom, ale jsou pouze částečně autonomní, takže změna na jedné rovině není nezbytně dostačující k tomu, aby přinesla změnu na jiné. Symptomy jsou natolik komplexní, že je nejlepší intervenovat simultánně uvnitř relevantního vnitřního i vnějšího kontextu symptomu.

To je zhruba to, čemu Rittermanová říká dialektický přístup.

Terapie zaměřená na vnitřní okraj možností osobnosti je zaměřena k "já". Hypnoterapie si typicky všíma jedincových k "já" zaměřených kapacit, které jsou v hypnotickém tranzu dobře přístupné. Hypnoterapeut se snaží pomocí osobě reorientovat pohled na životní situaci způsobem, který umožňuje nové přístupy k problému. Hypnóza evokuje stav, během něhož jsme schopni přerušit své omezené rámce a opustit návyklé systémy, takže můžeme zakoušet nové vzorce fungování uvnitř sebe samých. Indukcí tranzu, ale mohou být vtaženy do popředí nejen vnitřní prostory, nýbrž intimním vztahem je navíc vytvořena zvláštní spojnice k jedinci.

Nakonec ještě pár slov ke stavbě protiindukce.

Účelem protiindukce není zachránit pacienta od rodiny, ale spíše blokovat členy rodiny od jejich homeostatického cyklu, kterým např. berou odvahu k vlastní sebezáchraně symptomatického člena. Tedy protiindukce mají pomocí pacientovi k tomu, aby překonal zapletenosť a aby se mohl zachránit asymptomaticky. Předpokládá to paralelní práci na několika rovinách. Držet pacienta nepřímou hypnotickou indukcí uvnitř, s vnitřním fokusem pozornosti, tedy chráněného od sugescí rodiny. Současně mají být nalezeny a použity přiměřené posilující "sugesce". To s sebou nese samozřejmě prvek přerušení cyklu indukce a paralelně jsou dávány nepřímé sugesce ostatním členům rodiny, při jejichž výstavbě je kladen důraz na odpovídající cyklus rodiny.

Vzhledem k tomu, že interpretovat kazuistiku Rittermanové by bylo časově náročné, vysvětlím strukturu na svých dvou elementárních zásazích.

V sezení s rodiči a 14ti letým enuretikem se spakovaně objevuje vzorec, kdy otec mlčí, matka vysvětluje enurezu jako celkovou zaostalost a srovnává syna se starší dcerou. Indukce následuje inaktivita a skleslost syna, za

kterou je peskován matkou - "vidíš, teď nic neříkáš". Mezi řečí, ale tak, aby se to hodilo do kontextu, jsem praštíl přátelsky, ale citelně syna do stehna, pak jsem se chytíl výrazu v jeho překvapené tváři a předstíral jsem, že si myslím, že jsem to přehnal. Celé jsem to udělal tak, aby matka mohla pokračovat, zatímco já mám privátní komunikaci s jejím synem. Změněným hlasem jsem se ho vyptával, zda to neboli moc, kde to přesně cítí, jestli je to ohraničené, jestli je to v popředí pořád nebo jen někdy, jestli se to někdy úplně ztrácí a jestli se na to dá hned zapomenout a hned zase vzpomenout a znova zapomenout. Postupně bylo méně a méně jasné, k čemu vlastně moje řeč patří; k bolesti, nebo ke kontextu, který indukoval skleslost? Tím jsem současně přerušoval cyklus komunikace, napojoval se na synovy obranné mechanismy a posiloval jeho sebevědomí, protože jsem "šel s ním" a podporoval ho jako jediného "experta" na jeho bolest. Dál jsem využil informace, kterou poprvé prozradila matka, že otec syna se počurával do 14ti let. Začal jsem mluvit k otci, že někdo skončí ve 14ti letech a pro někoho jiného je důležité, aby to bylo na konci týdne nebo měsíce, taky se hodí vánoce, konec roku nebo jakékoli narozeniny. V žertu jsem nadhodil, že je dobré, že syn je lepší než otec. (Synovi už 14 bylo a stále se ještě dokázal počurat.)

Jako druhý příklad může poslužit žena, diagnostikovaná jako schizofrenička, která přišla na naše pracoviště asi měsíc před vánočemi s problémem, že byla již 3 x za sebou hospitalizována na Štědrý večer a vzhledem k tomu, že se hospitalizace protahují až na půl roku, jsou velkým problémem. Jak o tom referují s manželem, je průběh vždy stejný. Začíná to tím, že začne špatně spát - už začala, a proto je tady. Pak se to stupňuje až k neklidu, při kterém pobíhá po domě a říká manželovi věci, které celý rok neříká, kritizuje ho a jednou se ho dokonce pokusila fyzicky napadnout. Manžel na její neklid reaguje také nekli-

dem, a když se to stupňuje, tak jí starostlivě transportuje do PL Bohnice. Již teď mu dělá starosti, že 24. 12. zase nesežene žádného psychiatra. Navrhují, že bych naučil manžela relaxovat s manželkou tak, aby měl její stav pod kontrolou, až zase začne být neklidná. Manžel se zdráháním souhlasil a tak se nakonec domlouváme, že manželku naučím relaxaci já a on přijde k hotovému a jen převezme způsob, jak relaxaci provést. Po dvou sezeních se manželka uměla dostat do středně hluboké hypnózy a 19. 12. byli pozváni oba, aby byla indukována manželem. Naaranžoval jsem situaci tak, že manžel seděl v její těsné blízkosti, držel ji za ruku a dýchal synchronně s jejím dechem, zatímco jemně stlačoval "s každým dalším výdechem" místo na ruce manželky mezi palcem a ukazovákem. Když jsem si byl jist dobrou synchronizací, nechal jsem manželku vyzkoušeným způsobem disociovat mysl a tělo, otevřít oči a prohloubit stav klidu, ve kterém nalezla (díky projekci) manžela. Ze zkušenosti jsem věděl, že bude pracovat projektivní mechanismus a porušení hranic osobního prostoru ve smyslu permeability a snížení distance. Navíc pracoval humor, oba nás rozesmála, když "opile" vykládala, že cítí teplo v hlavě a že jí babička vždycky říkala, že má nosit čepici a že si připadá jako před 10ti lety, kdy ještě nebyla nemocná.

Pacientka^{ne} byla hospitalizována, o průběhu vánoc sděluje, že na všechno nějak zapomněli. Terapie nyní pokračuje. V tomto případě byla hypnóza použita strategicky tak, aby imunizovala manželku před hypnotickou indukcí, která cirkulárně vedla ke zvyšování neklidu a k selhání manžela. Manželovi byla dána možnost mít symptomy manželky pod kontrolou, přičemž ve skutečnosti manželka kontrolovala zmatek manžela, který vedl k hospitalizacím, kterým chtěli oba předejít.

Závěr.

Je obtížné vystihnout tak komplexní terapeutický přístup jako je Ericksonův, zvláště když programově není zakotven v žádné teorii, "která by bránila v tom, aby terapeut mohl zůstat flexibilní." Je pravda, že tento přístup se asi nedá jednoduše zařadit, a je pravda, že by se asi sám Erickson divil, kdyby věděl, že tak mnohých terapeutů využívá a hlásí se k jeho způsobu práce.

/ Pokračování závěru je na následující straně /

Začínající terapeuti jsou kritizováni za zúžení přístupu na vyprávění příběhů, víru v nevědomí a uvádění sebe sama do hypnotického tranzu. Ericksonská hypnóza je často prezentována jako rychlá, zázračná léčba. Jsou vytvářeny jakési mýty o E. hypnóze a naopak někteří méně důvěřiví terapeuti jsou velmi skeptičtí k výsledkům, které byly dosaženy pomocí této metody, právě proto, že vidí málo anebo vůbec nic z toho, co tyto výsledky předcházelo. Mnoho desítek let práce samotného Ericksona.

Málokdo si uvědomí, že Erickson většinou dával suggesce až poté, co subjekt byl již dvacet minut v hypnotickém tranzu, málokdo si uvědomí, že s většinou klientů pracoval Erickson 4 až 8 hodin, než byli vytrénováni v hypnotickém tranzu a mohli začít s hypnotickou prací.

S využitím hypnózy v rodinné terapii vzniká problém, kdy použít hypnózy, kdy se zaměřit na jedince v rodině, abych neztratil hledisko práce s celým rodinným systémem. Jiným rizikem je, že terapeut nebo technika se může dostat v rodinné terapii příliš do popředí a tím rodina ztratí šanci být spontánně iniciativní.

Jiným rizikem je, že rodina se může naučit hypnotickému tranzu jako způsobu útěku ze vzájemných vztahů.

Terapeut pracující s hypnózou v rodině se ocitá na druhé straně kontinua než ten terapeut, který pracuje jako průvodce, asistující rodině při hledání objektivní pravdy, které by bylo možno využít k vhledu, jenž by pomohl k lepší adaptaci.

Namísto toho, terapeut, pracující s hypnózou, pracuje se subjektivně definovaným světem a pomáhá vytvářet realitu klientů tak, aby pracovala právě jen pro ně. Je třeba si uvědomit přednostně to, že hypnóza je vztah a zapomenout trochu na hypnózu, jak je nám běžně prezentována. Připomněl bych ještě slova B. Montalva, který říká: "Hypnóza sama o sebě ještě nikoho nevyléčila. Důležité je nalezení způsobu, jak jí využít, aby změnila věci v širším kontextu života klienta".

Kontext II - 2, 1986

V. Excerpta

FAMILY PROCESS, č. 1, 1985

Edgar H. AUERSWALD (M.D.)

Myšlení o myšlení v rodinné terapii

Epistemologické porovnávání odhaluje shodu mezi myšlenkovými pravidly nové vědy, batesonovskou evolucí a ekosystémovým úvažováním o rodinách a rodinné terapii. Tato pravidla poskytují bázi pro technologii terapie, ve které terapeut funguje jako dobrý (benigní) detektiv, který pátrá s rodinou a ostatními po tvaru události v časoprostoru, po zkazce, která obsahuje referovanou nesnáz, distres. Intervence spočívá v akci, kterou terapeut přidává ke zkazce takovým způsobem, který povede k tomu, že zmírní distres. Jedna zkazka je v článku uvedena jako příklad, na němž je ilustrován rozdíl mezi medicínskou, paradoxní a ekosystémovou intervencí.

Fam Proc 24 : 1 - 12, 1985 (1)

Autor vychází z Batesonova užívání slova "epistemologie" jako "řady immanentních pravidel užívaných v myšlení velkými skupinami lidí k definování reality". Slovo "paradigma" pak znamená dílčí řadu pravidel, která definují určitý segment reality.

Auerswald shledává v "nové vědě" ("new science") řadu pravidel podstatně odlišných od myšlenkového systému západního světa a náleto dokazuje, že tyto dva myšlenkové systémy jsou samostatné a spolu nesouvisející, diskontinuální. Autor je současně přesvědčen, že epistemologie ekologických systémů se shoduje s epistemologií nové vědy.

Koncem minulého století se věřilo c newtonovské epistemologii, že pokryje svými pravidly myšlení celou realitu a že několik trhlin ve zdivu epistemologické budovy bude časem vyplněno. Jednu z trhlin představoval jev, jemuž se ve vědecké hantýrce dostalo označení "ultrafialová katastrofa". Když se v roce 1900 Max Planck snažil zaplnit tuto trhlinu, odhalil

kvantový aspekt světla. Řešení hádanky spočívalo v tom, že kvanta (kousky) nízkofrekvenčního červeného světla jsou menší než kvanta (kousky) vysokofrekvenčního modrébílého světla.

Planck tím ovšem nevyplnil trhlinu v budově newtonovského myšlení; naopak jeho experimentální výsledky si vynutily celou novou epistemologii. Auerswald popisuje, jak Planck váhal se svým objevem. Uvědomoval si, že zničí jistoty, k nimž se klasická fyzika bolestně dopracovávala celá staletí. Planck byl věhlasný profesor, kdežto Albert Einstein byl mladý muž bez statusu, který neměl co ztratit. Během jediného roku Einstein roztrhal trhliny v newtonovské budově.

Hned v první ze tří základních statí (1905) jde Einstein dříl než Planck, podle něhož je světelná energie emitována v kvantech. Einstein dokazuje, že světlo přímo existuje v kvantech, která nazývá fotony. Posléze dospívá k závěru, že veškerá energie je kvantovaná.

Ve snaze zachránit starou budovu bylo klasickými fyziky učiněno několik pokusů vecpat kvantové představy do klasických konceptů. Třetí Einsteinova stař, ve které se vydal za hranič mikrosferického světa a upřel zájem na makrosféru, zbavila tyto snahy všech nadějí. Ve své speciální teorii relativity místo aby se pokoušel nekongruentní objevy nějak zamontovat do ustanovených pravidel myšlení o čase, prostoru a pohybu, změnil pravidla.

Váhavý Planck, píše Auerswald, a útočný Einstein tím, že prošli trhlinami do kontextuálního prostoru mimo říši klasické newtonovské fyziky a tím, že zaseli do tohoto prostoru myšlenky, přivodili transformaci celého světa fyziky. A při tom zároveň zochránili klasickou fyziku před definitivní dezintegrací, protože zůstává nadále heuristicky užitečným paradigmatem.

Po těchto událostech v říši fyziky došlo k podobným transformacím v dalších oblastech myšlení. Tak například Bateson prošel trhlinou v Darwinově teorii ("přežití nejschopnějších") a vytvořil paradigma evoluce, které zahrnuje

i mysl. Dále Auerwald znázorňuje ekologickou podstatu batesonovské evoluce.

Když zkonztruujeme čtyřrozměrný holografický myšlenkový model batesonovské evoluce, kterýkoli segment o libovolné velikosti se bude projevovat jako ekosystém. Náhodně zvolený segment bude otevřeným systémem, a bude s největší pravděpodobností neschopný života, kdežto segment zvolený na základě identifikatelných hranič, může vykazovat různou míru otevřenosti (uzavřenosti a životaschopnosti). Vědomí, že tento systém je segmentem rozsáhlejšího pole, věk brání tomu, aby se s ním permanentně zacházelo jako s uzavřeným systémem. Rodina je takový ekosystém. Jedinec je takový ekosystém. Společnost je takový ekosystém. Národ je takový ekosystém. Najděte další příklady!

Následující přehled ukazuje rozdíly v hlavních konceptech dvou epistemologií:

Koncepty společné pro novou fyziku a batesonovskou evoluci:

1. Obě předpokládají monistický vesmír (to i ono).
2. Obě používají koncept čtyřdimenzionálního časoprostoru.
3. Obě pohlížejí na lineární tok času jako na heuristicky užitečný koncept, který věk nezakládá kauzativní vztahy mezi událostmi.
4. Obě zahrnují abstraktní myšlenky nebo mysl do studia jako součást studovaného pole.
5. Primárním ohniskem, na něž se obě soustředí, jsou události strukturované do vzorců ve čtyřrozměrném kontextu.

Koncepty společné pro newtonovskou fyziku a darwinovskou evoluci:

1. Obě předpokládají dualistický vesmír (buď, anebo).
2. V obou se s prostorem a časem zachází odděleně.
3. Obě pohlížejí na lineární tok času jako na reálný čas, ve kterém jedna událost je v kauzativním vztahu k následující události.
4. V obou je studovaný prostor mechanický a separovaný od studia mysli.
5. Primárním ohniskem u obou je atomistické prozkoumávání entit v prostoru a chod událostí v lineárním toku času.

6. Obě odkládají jistotu. Pravda se chápe jako heuristická hodnota.

6. Obě uznávají jistotu. Pravda se pak považuje za absolutní.

Z nové epistemologie také vyplývají konsekvence pro technologii transformace. Dále se autor zabývá situací v behaviorálních vědách. Otázky, které se v těchto vědách řeší, jsou tak komplexní, že žádná jednotlivá disciplína nebo jediné myšlenkové paradigma je nemohou obsáhnout. Žádný paradigmatický konsens není na obzoru. Behaviorální vědy jsou fragmentovány a hemží se to v nich četnými epistemologickými "trhlinami", a to i při nadbytku paradigm.

Auerswald to ukazuje na "věčném" tématu schizofrenie.

Podobně jako se starí fyzikové pokoušeli vecpat Planckovy objevy do newtonovského obrazu reality, tak dnes většina familiologů hledá způsob, jak ignorovat fakt neslučitelnosti, inkompatibility obou shora uvedených myšlenkových systémů. Je třeba poctivě říci, píše Auerswald, že je jen hrstka lidí v oboru, kteří dostatečně vážně promysleli epistemologické otázky, než začali psát. Většina z nich vyšla z Batesona.

Dále Auerswald uvádí některé překážky, které brání v činnějšímu rozvíjení nové epistemologie. Podle tradice musí každá technika být opatřena názvem a má se používat v statickém prostředí terapeutické pracovny, kterou zatím jen hrst terapeutů opouští. Za nejnešťastnější z překážek považuje autor sklon prezentovat každou techniku jako lepší než ty druhé. Tak např. technika uvedená pod záhlavím strukturální rodinné terapie a technika uvedená pod záhlavím strategické rodinné terapie; obě identifikují trhliny ve staré epistemologii, ale diskutuje se o nich navykly podle starého myšlenkového schématu "buď-anebo", kdežto podle "nové" epistemologie by byl na místě přístup "obě".

V další části článku se autor rozepisuje o své několikaleté zkušenosti v roli rodinného terapeuta a trenéra v terapii. V jeho pojedání terapeut do terapie vstupuje v roli

neobviňujícího ekologického detektiva. Jeho prvním úkolem je identifikovat ekologickou událost tvarovanou v časoprostoru, která obsahuje situaci vedoucí k rodinnému distresu. Většina událostí přispívajících k celkovému tvaru bude pocházet z časoprostoru přesahujícího smrštěný časoprostor dojednaných sezení.

Když je dotyčná událost identifikována, terapeut plánovanou akcí mění evoluci událostního tvaru (the event shape) tím, že dodává terapeutickou událost (nebo události) tak, aby to zmírnilo distres. Autor poznamenává, že volba technik v exploraci i akci bude záviset na kombinaci povahy událostního tvaru a řady technik, v nichž se terapeut cítí doma (má pře ně nadání, získal v nich velkou dovednost, cítí se v nich příjemně atd.).

Cílem není produkovat v rodinném systému lineární změnu, nýbrž trasformovat rodinu jako ekosystém. Užitečnost tohoto způsobu myšlení Auerswald ilustruje na jednom příběhu, na němž participoval jako terapeut.

- - - - -

David KANTOR (Ph.D.), John H. NEAL (Ph.D.)

Integrační posuny v teorii a praxi terapie rodinných systémů

Tento článek se zabývá několika neshodami mezi různými přístupy k rodinné terapii a navrhuje dva koncepční posuny, které umožňují integrovanější perspektivu. První posun se zaměřuje na důsledky rozdílných způsobů, jakými se sami terapeuti orientují vzhledem k vyvíjejícím se strukturám terapeutického systému a vzhledem k invalidním strukturám klientského systému. Druhý posun bere znovu v potaz teoretické přístupy v kategoriích vzdálenosti, kterou tyto přístupy požadují od terapeuta, a kategoriích informace, kterou při rozdílné vzdálenosti lze získat nebo přehlédnout. Nakonec autoři v článku rovněž diskutují o tom, jak je možné klasifikovat různé typy cílů, které terapeuti vytvářejí pro své klienty, a zdůrazňují přitom, že tyto cíle mají být konsistentní s tím, jak klienti vidí sebe a svět.

Fam Proc 24 : 13 - 30, 1985 (1)

Dle autorů se prostor rodinné terapie hemží soupeřícími přístupy. Vyjadřování rozdílů ovšem může mít buď integrující, nebo dezintegrující účinky. Autorům jde o první možnost a mají na mysli pomoc terapeutům, aby se mohli snadněji vyhnout určitým konцепčním a technickým omylům (ve kterých mohou uvíznout), aby klienty předčasně nevyháněli z terapie nebo je tém zase nedrželi příliš dlouho, a aby nevyvolávali záporné efekty, které si přitom neuvědomují.

Autori probírají několik hlavních sporů v rodinné terapii: spor mezi stoupenci "estetické" orientace a stoupenci "pragmatické" perspektivy; otázku míry regulace vlastního prožívání vzdálenosti mezi terapeutem a jeho klientem; prosazování ortodoxie versus heterodoxie terapeutických postupů; spor mezi krátkou, na problém orientovanou terapií a dlouhodobou, osobně zaměřenou terapií.

Potom detailně popisují oba navrhované integrační posuny, které probírají každý v samostatné kapitole s názvy "Klinický význam mnohenásobných realit" a "Posun od škol k postojům". A na závěr objasňují, proč má být léčba konceptualizována ve stadiích; je to prostředek k specifikování cílů na odlišných úrovních systémové analýzy.

D. RUSSELL CRANE (Ph. D.)

Experimentální studie jediného případu v rodinně terapeutickém výzkumu: limity a zřetele

Nedávno začali být badatelé v rodinně terapeutickém výzkumu podněcováni k provádění experimentálních studií typu N = 1. Bylo však opomenuto několik sporných bodů, které souvisí s tímto typem výzkumu. Článek naznačuje, jaká omezení je třeba mít na zřeteli ohledně použitelnosti metody jediného případu v rodinně terapeutickém výzkumu. Za prvé je nutno vzít v úvahu všeobecný nedostatek adekvátních závislých měr rodinné interakce, které by splňovaly požadavky na experimentální zkoumání jediného případu. Autor v článku navrhoje

vhodné míry, které by stály za rozvíjení. Za druhé je v článku explorován fakt, že je-li již samotný výzkumný plán typu $N = 1$ slabý, často již jen to umožní relativně slabé závěry. Nakonec článek nabízí strategii zahájení studie jediného případu rodinného fungování a rodinné terapie v laboratérním uspořádání.

Fam Proc 24 : 69 - 77, 1985 (1)

Richard MELITO (Ph. D.)

Adaptace v rodinných systémech: vývojová perspektiva

Adaptace zahrnuje dialektiku mezi trvalostí a změnou. Na nižších úrovních organizace jsou mechanismy trvalosti a změny rozštěpeny a jsou v opozici; na vyšší úrovni organizace jsou integrované, takže může docházet ke změně, přičemž je současně uchovávána identita. Současná teorie rodiny nevysvětluje schopnost rodin měnit, když přitom zároveň udržují kontinuitu; místo toho se s mechanismy trvalosti (morfostaze) a změny (morfogeneze) zachází tak, jako by fungovaly samostatně či po sobě. Takže současná teorie vysvětluje pouze nižší úroveň adaptačního fungování. Piagetova představa o "regulacích" se používá proto, aby doplnila popis nižší úrovně přizpůsobování. A Piagetova představa "operací" se využívá k popisu vyšší úrovně přizpůsobovacího procesu, ve kterém jsou sjednoceny trvalost a změna. Poněvadž adaptivní fungování je ve vztahu přímé úměrnosti k míře organizace, musí člověk zvýšit míru organizace, pokud chce zlepšit úroveň adaptace.

Fam Proc 24 : 89 - 100, 1985 (1)

William H. QUINN (Ph. D.), Neal A. NEWFIELD (A.C.S.W., C.S.W.), Howard O. PROTINSKY (Ph. D.)

Rituály přechodu v rodinách s adolescenty

V předchozích generacích společnost definovala očekávání a konstruovala události, které měly podněcovat individuální vývoj, fungující rodinnou organizaci i kulturní kontinuitu. Kulturně definované a akceptované rituály přechodu, které bylo možno dříve vidět v rodinách s adolescenty, dávaly průchod řadě mlhavých a bezesmyslných adolescentních očekávání a prohlášení. Autoři přicházejí s myšlenkou, že odklon od této praxe interferuje s posláním rodiny, která má podporovat funkční vývoj dospívajícího, a stejně tak rušivě zasahuje do schopnosti rodiny během tohoto stadia životního cyklu operovat se smyslem pro oddanost komunitě. Článek se zabývá důležitostí rituálů přechodu, neboť tyto rituály náleží k rodinnému vývoji a změně, a dále článek poskytuje představu o tom, jak lze tyto rituály učinit v rodinné terapii explicitními, aby změnily rodinnou interakci a strukturu. Předpisované rodinné rituály, které jsou přímé, vývojově relevantní a interakční, mohou být účinné, aniž by se zvažovalo, jestli nejsou paradoxní. Článek nabízí tři klinické ilustrace, které objasňují tento terapeutický přístup.

Fam Proc 24 : 101 - 111, 1985 (1)

Recenze knih

Z nových knih recenzovaných v prvním čísle 24. ročníku časopisu Family Process vybíráme dvousetstránkovou knihu, jejímž autorem je Jay Haley a která se jmenuje "Ordeal Therapy: Unusual Ways to Change Behavior" (San Francisco: Jossey-Bass, 1984). Naše sekce připravuje z nejzávažnějších pasáží této knihy podstatný výtah. Zatím vybíráme z recenze J. S. Bergmana z Ackermanova ústavu, který knihu uvádí na stránkách Family Processu:

Je to sbírka zkazek, historek. Všechny případy, které jsou v knize popsány, supervidoval Haley. Namátkou případ nadměrně se potící ženy; případ polekaného manžela, který se bojí, že ho opustí žena; případ ženy, která má "totálně neschopného bratra"; případ chlapce, který onanoval před matkou a sestrou aj.

Haley vypočítává šest stadií hrdeální terapie (zatím vynálezáme český akvivalent). Většinu ertelu lze rozdělit do tří kategorií; jde o: zkazky o chlupatém psu (terapeut vypráví rozvláčnou a nudnou historku - je indukován stav, ve kterém je pacient ochotnější přijmout léčbu); smlouvou s čáblem (pacient se zavazuje předesí, že bude dělat něco, aniž by věděl co - dochází jak ke zvýšení úzkosti, tak motivace ke změně); Hobsonovu volbu (vybrat menší ze dvou zel).

Příklad ertelu typu Hobsonovy volby: plachý, panický profesor by rád navázal vztah se ženou. Dostane 30 dní na to, aby se zbavil svého pánictví. Když to nestihne, musí vstávat ve 2 hodiny ráno a hodinu číst vědecké články. (Vliv Miltona Ericksona je tu očividný.)

Z příkladů, kterých je kniha plná, je zřejmé, jak Haley rozumí kontextu a funkci, kterou plní symptom v systému, a ovšem také rezistenci vůči změně. Publikace je též prodchnuta jemným humorem a hravostí pro Haleyho příznačnými. Recenzentovi snad vadí jen to, že všechny intervence nejsou natolik objasněny, aby jim dobře rozuměl i začátečník.

Zmíníme se ještě o poslední knize Salvadoru Minuchina. Jmenuje se "Family Kaleidoscope" (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1984). Na stránkách Family Processu ji recenzuje H. Grunebaum.

Soudní dramata, klinické a výzkumné rozhovory, muž, který zabil svou matku, sestru a bratra, vlastní Minuchinův scénář o Elleně Westové - to vše zasazeno do dialogů se čtenářem na 248 stranách.

Na straně 3 můžeme číst: "... žijeme své životy jako střepiny v kaleidoskopu, vždycky jako součást vzorců, které jsou rozsáhlejší než my sami a jaksi větší než součet všech částí." Přitom lidé, které Minuchin představuje, transcendují vzorce, jejichž jsou součástí.

(A)